

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yliopistolakia ja ammattikorkeakoululakia. Lakeihin lisättäisiin säännökset erikoistumiskoulutuksista. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutukset ovat jo työelämässä toimineille suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä koulutuksia, joita yliopistot ja ammattikorkeakoulut järjestävät korkeakoulututkinnon suorittaneille ja niille, joilla korkeakoulu toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet.

Erikoistumiskoulutuksena voitaisiin järjestää koulutus, jonka laajuudesta, tavoitteista, kohderyhmästä ja opiskelijan asiantuntemuksen osoittamisesta on sovittu ammattikorkeakoulujen tai yliopistojen keskinäisessä yhteistyössä yhdessä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa. Opiskelijat erikoistumiskoulutukseen ottaisi korkeakoulu.

Esitys liittyy valtion vuoden 2015 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2015.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	4
1 NYKYTILA	4
1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	4
Erikoistumiskoulutukset	5
Yliopistojen erikoistumisopinnot.....	7
Ammattikorkeakoulujen ammatilliset erikoistumisopinnot.....	8
Oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus	8
Täydennyskoulutus	9
Erikoistumiskoulutusten suhde koulutus- ja kelpoisuusvaatimukseen.....	9
Opiskelijoiden asema.....	10
Erikoistumiskoulutusten ja opintojen rahoitus ja opiskelijoilta perityt maksut	11
1.2 Kansainvälinen kehitys ja EU-maiden lainsäädäntö.....	12
1.3 Nykytilan arviointi.....	13
Tilastoja	13
Nykyisten erikoistumiskoulutusten toteutuminen.....	14
Tutkinnon jälkeisen erikoistavan koulutuksen tarve ja tarjonta.....	15
2 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	17
2.1 Tavoitteet.....	17
2.2 Toteuttamisvaihtoehdot	17
2.3 Keskeiset ehdotukset	19
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	19
3.1 Taloudelliset vaikutukset.....	19
3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	21
3.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	21
4 ASIAN VALMISTELU	22
4.1 Valmisteluvaiheet ja aineisto.....	22
4.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen	23
4.3 Riippuvuus muista esityksistä	24
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	25
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT	25
1.1 Yliopistolaki	25
1.2 Ammattikorkeakoululaki	28
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET.....	31
3 VOIMAANTULO	31
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	32
LAKIEHDOTUKSET	33
1. Laki yliopistolain muuttamisesta	33
2. Laki ammattikorkeakoululain muuttamisesta	36
LIITTEET.....	38
RINNAKKAISTEKSTIT	38
1. Laki_yliopistolain muuttamisesta	38

2. Laki_ammattikorkeakoululain muuttamisesta	43
ASETUSLUONNOKSET	46
1. Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista..	46
2. Valtioneuvoston asetus_ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta.....	49

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Yliopistolain (558/2009) 2 §:n mukaan yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee edistää elinikäistä oppimista, toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Yliopistolain 7 §:n 1 momentin mukaan yliopistoissa voi suorittaa alempia (kandidaatti) ja ylempiä (maisteri) korkeakoulututkintoja, tieteellisiä ja taiteellisia jatkotutkintoja, joita ovat lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot sekä ammatillisia jatkotutkintoja. Tutkintojärjestelmä on kaksiportainen, jolloin opiskelijat suorittavat ensin alemman korkeakoulututkinnon ja halutessaan jatkavat sen jälkeen ylempään korkeakoulututkintoon. Alemman korkeakoulututkinnon laajuus on yleensä 180 opintopistettä ja ylempään korkeakoulututkinnon 120 opintopistettä. Yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen (794/2004) 14 §:n mukaan lääketieteellisellä ja hammaslääketieteellisellä alalla yliopisto voi kuitenkin järjestää ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen siten, että koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa. Tutkintoon johtavaa koulutusta toteutetaan myös yliopistojen maisteriohjelmilla. Yliopistolain mukaan yliopistot valitsevat itse opiskelijansa ja päättävät opiskelijavalinnan perusteista. Opiskelijavalinnoissa saatetaan käyttää valintakiintiötä, jolloin tietyille hakijaryhmälle on varattu tietty määrä aloituspaikkoja esimerkiksi pohjakoulutuksen tai äidinkielen perusteella.

Yliopistojen tutkinnoista annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetään muun muassa tutkintojen laajuuksista ja tavoitteista sekä siitä, mitä tutkintoja missäkin yliopis-

tossa voi suorittaa. Asetuksella säännelty koulutusvastuu on yliopistoja velvoittava. Ammattikorkeakoululain (932/2014) 4 §:n nojalla ammattikorkeakoulun tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin ja tukea opiskelijan ammatillista kasvua. Koulutustehtävän lähtökohtana on siis käytäntöön painottuva korkeakouluopetus työelämän asiantuntijatehtäviin. Koulutuksessa tulee ensisijaisesti ottaa huomioon työelämän ja sen kehittämisen vaatimukset, mutta samalla korkeakouluopetuksen tarkoituksena on myös tutkimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvan opetuksen antaminen. Pyrkimyksenä on tukea opiskelijan ammatillista kasvua.

Ammattikorkeakoulun tehtävänä on lisäksi harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä edistävää ja alueen elinkeinorakennetta uudistavaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sekä taiteellista toimintaa. Tehtäviään hoitaessaan ammattikorkeakoulun tulee edistää elinikäistä oppimista. Ammattikorkeakouluissa tehtävä tutkimus- ja kehitystyö palvelee toisaalta ammattikorkeakouluopintoja ja niiden kehittämistä, mutta samalla sen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tulee edistää työelämää ja aluekehitystä sekä olla alueen elinkeinorakennetta uudistavaa. Myös taiteellisella toiminnalla tulee olla yhteys ympäröivään yhteiskuntaan. Elinikäisen oppimisen edistämisen vaatimus pitää sisällään ammattikorkeakoulujen antaman aikuiskoulutuksen, jota tulee kehittää huomioiden opiskelijoiden työelämäosaamisen ylläpito ja sen vahvistaminen.

Ammattikorkeakoululain 10 §:n 1 momentin mukaan ammattikorkeakoulussa annetaan sille myönnetyn toimiluvan rajoissa korkeakoulututkintoon johtavaa opetusta ja ammatillista opettajankoulutusta. Lisäksi ammattikorkeakoulu voi järjestää tutkintojen osia sisältävää koulutusta avoimena ammattikorkeakouluopetuksena tai muutoin erillisinä

opintoina sekä ammatillisia erikoistumisopintoja ja muuta aikuiskoulutusta.

Ammattikorkeakouluissa voidaan suorittaa ammattikorkeakoulututkintoja ja ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja. Ammattikorkeakouluissa suoritettavat tutkinnot ovat ammatillispainotteisia korkeakoulututkintoja. Ammattikorkeakoulun toimiluvassa määrätään siitä, mitä ammattikorkeakoulututkintoja ja niihin liitettäviä tutkintonimikkeitä kunkin ammattikorkeakoulun tulee antaa (koulutusvastuu). Toimiluvassa voidaan tarvittaessa myös täsmentää tutkintokohtaista koulutusvastuuta. Lisäksi toimiluvassa määrätään, mitä ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja ja niihin liitettäviä tutkintonimikkeitä ammattikorkeakoulu voi antaa. Toimiluvassa myös määrätään oikeudesta järjestää ammattikorkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen opettajille ja opettajiksi aikoville tarpeellista opettajankoulutusta ammattikorkeakoulussa (ammatillinen opettajankoulutus).

Ammattikorkeakoulut valitsevat itse opiskelijansa ja päättävät itse opiskelijavalinnan perusteista. Kuten yliopistojen, myös ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinnoissa saataan käyttää valintakiintiötä, jolloin tietyille hakijaryhmälle on varattu tietty määrä aloituspaikkoja esimerkiksi pohjakoulutuksen tai äidinkielen perusteella.

Tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi yliopistot toteuttavat voimassa olevan lainsäädännön perusteella erikoistumisopintoja ja erikoistumiskoulutusta ja ammattikorkeakoulut toteuttavat ammatillisia erikoistumisopintoja. Yhteistä erikoistumiskoulutuksille ja -opinnoille on koulutuksen suuntautuminen tutkintoa suppeampaan ja tarkemmin määriteltyyn osaamiseen. Asiaa koskeva sääntely on kuitenkin hajanaista ja erikoistumiskoulutuksella, erikoistumisopinnoilla ja ammatillisilla erikoistumisopinnoilla on lainsäädännössä erilainen asema muun muassa koulutuksen aseman, rahoituksen sekä koulutuksesta perittävien maksujen suhteen.

Lisäksi yliopistot ja ammattikorkeakoulut tarjoavat tutkintoon johtavan koulutuksen sisältöjä avoimena korkeakouluopetuksena ja erillisinä opintoina. Tällöin opinto-oikeudet ovat ajallisesti ja laajuudeltaan rajattuja eikä koulutus johda tutkintoon. Näistä opinnoista korkeakoulut voivat periä säädetyn suuruisia maksuja.

Erikoistumiskoulutukset

Voimassa olevan yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen, jatkossa tutkintoasetus, 24 §:n mukaan jatkokoulutuksena suoritettavaan lisenssiaatin tutkintoon voi sisältyä erikoistumiskoulutus.

Yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä ja erikoistumiskoulutuksista annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen (568/2005) 4 §:n mukaan lisenssiaatintutkintoon sisältyviä erikoistumiskoulutuksia ovat erikoispsykologin koulutus, erikoispuheterapeutin koulutus, terveydenhuollon luonnontieteellinen erikoistumiskoulutus, proviisorin erikoistumiskoulutus sekä erikoissosiaalityöntekijän koulutus.

Tutkintoasetuksen 24 §:n mukaan jos jatkokoulutuksessa suoritettavaan lisenssiaatin tutkintoon sisältyy erikoistumiskoulutus, tutkintoon kuuluu tällöin järjestelmällinen teoreettinen ja käytännöllinen syventyminen erikoisalaan, lisenssiaatintutkimus omalta erikoisalalta ja erikoisan ohjattu työkokemus. Lisenssiaatin tutkintoon sisältyvän erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija perehtyy hyvin omaan erikoisalaansa ja saavuttaa kyvyn toimia itsenäisesti omalla erikoisalallaan.

Tutkintoasetuksen 11 §:n mukaan erikoistumiskoulutus voidaan suorittaa myös eräiden alempien korkeakoulututkintojen perusteella. Alemman korkeakoulututkinnon perustella suoritettavia erikoistumiskoulutuksia on kuitenkin vain farmasian alalla. Tutkintoasetuksen 11 §:n ja yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä ja erikoistumiskoulutuksista annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen, jatkossa koulutusvastuuasetus, 4 §:n mukaan alemman korkeakoulututkinnon pohjalta suoritettavana erikoistumiskoulutuksena voidaan suorittaa farmaseutin erikoistumiskoulutus.

Tutkintoasetuksen mukaan farmaseutin erikoistumiskoulutukseen kuuluu syventyminen erikoisalaan, tutkimus erikoisalalta ja erikoisan ohjattu työkokemus. Farmaseutin erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija perehtyy hyvin erikoisalaansa ja saavuttaa kyvyn toimia erikoisalallaan itsenäisesti.

Yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä ja erikoistumiskoulutuksista annetussa

opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa säädetään tarkemmin farmaseutin, proviisorin, erikoispuheterapeutin, terveydenhuollon luonnontieteellisestä erikoistumiskoulutuksesta, erikoispsykologin koulutuksesta sekä

erikoissosiaalityöntekijän koulutuksesta. Säännöksissä on määritelty minkä tutkintojen pohjalta, millä erikoisaloilla sekä missä yliopistoissa kunkin erikoistumiskoulutuksen voi suorittaa.

Erikoistumiskoulutus	Säädetty pohjatutkinto	Erikoisalot, joissa erikoistumiskoulutus voidaan suorittaa	Yliopistot, joissa erikoistumiskoulutuksen voi suorittaa
Erikoispsykologin koulutus	Psykologian maisteri tai muu vastaava tutkinto	Kehitys- ja kasvatuspsykologia Neuropsykologia Psykoteraapia Terveyspsykologia Työ- ja organisaatiopsykologia	Helsingin yliopisto Joensuun yliopisto Jyväskylän yliopisto Tampereen yliopisto Turun yliopisto Åbo Akademi
Erikoispuheterapeutin koulutus	Logopedian alan ylempi korkeakoulututkinto	Aikuisten neurologisperäiset kommunikaatiohäiriöt Lasten neurologisperäiset kommunikaatiohäiriöt Kuulovammojen aiheuttamat kommunikaatiohäiriöt Äänihäiriöt	Helsingin yliopisto Oulun yliopisto
Terveydenhuollon luonnontieteellinen erikoistumiskoulutus	Luonnontieteellinen ylempi korkeakoulututkinto Maatalous- ja metsätieteellinen ylempi korkeakoulututkinto Teknillistieteellinen ylempi korkeakoulututkinto	Sairaalagenetiikka Sairaalafysiikka Sairaalakemia Sairaalamikrobiologia Sairaalasolubiologia	Helsingin yliopisto - sairaalageneetikko - sairaalafysikko - sairaalakemisti - sairaalamikrobiologi Jyväskylän yliopisto - sairaalasolubiologi Kuopion yliopisto - sairaalafysikko - sairaalakemisti Oulun yliopisto

			- sairaalafyysikko
Proviisorin erikoistumiskoulutus	Proviisorin tutkinto tai muu vastaava tutkinto	Apteekki farmasia Sairaala- ja terveyskeskusfarmasia Teollisuusfarmasia	Helsingin yliopisto Kuopion yliopisto
Erikoissosiaalityöntekijän koulutus	Yhteiskuntatieteiden maisteri Valtiotieteiden maisteri tai muu vastaava tutkinto	Lapsi- ja nuorisososiaalityö Kuntouttava sosiaalityö Marginalisaatiokysymysten sosiaalityö Hyvinvointipalvelujen erikoisala Yhteisösosiaalityö	Helsingin yliopisto Jyväskylän yliopisto Kuopion yliopisto Lapin yliopisto Tampereen yliopisto Turun yliopisto
Farmaseutin erikoistumiskoulutus	Farmaseutti tai muu vastaava tutkinto	Sairaala- ja terveyskeskusfarmasia Teollisuusfarmasia	Helsingin yliopisto Kuopion yliopisto

Nykyisen lainsäädännön nojalla järjestetyt erikoistumiskoulutukset koskevat yksinomaan sosiaali- ja terveydenhuoltoalaa. Koulutusvastuunasetuksen 4 §:n mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö päättää kunkin yliopiston esityksestä sosiaali- ja terveysministeriötä kuultuaan, mitä erikoistumiskoulutuksia ja niiden erikoisaloja kussakin yliopistossa on. Sääntely ei ole velvoittanut yliopistoja järjestämään mainittuja erikoistumiskoulutuksia ja myös käytännössä niiden toteutuminen on ollut vaihtelevaa.

Erikoistumiskoulutusten sisällöstä ei ole tarkempia säännöksiä ja yliopistot päättävät itse erikoistumiskoulutuksen laajuudesta. Koulutusten laajuus vaihtelee 45 opintopisteestä 120 opintopisteeseen. Laajimpia ovat olleet erikoispsykologin ja erikoissosiaalityöntekijän erikoistumiskoulutukset (120 opintopistettä).

Opetus- ja kulttuuriministeriö ei kerää tietoa erikoistumiskoulutuksen osallistujamäärästä. Yliopistoilta saatujen tietojen mukaan opiskelijamäärät vaihtelevat koulutusten välillä. Laajinta osallistuminen on erikoispsykologikoulutukseen ja erikoissosiaalityöntekijän koulutukseen. Näissä monivuotisissa

koulutuksissa opiskelijamäärä on vuosittain noin 100—340. Muilla aloilla opiskelijamäärät ovat muutamista opiskelijoista muutama kymmeniin. Kaikilla aloilla koulutusta ei toteuteta säännöllisesti. Myös lisenssiaatintutkintojen määrät ovat tasaisesti laskeneet. Vuonna 2011 lisenssiaatin tutkintoja suoritettiin 203, kun vielä vuonna 2004 tutkintoja oli 558.

Yliopistojen erikoistumisopinnot

Korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen (464/1998) 12 §:n mukaan yliopistojen erikoistumisopinnot ovat tutkintojärjestelmää täydentäviä, ammatillista kehittymistä edistäviä opintoja, joita yliopistot järjestävät vähintään 20 opintoviikon laajuisena täydennyskoulutuksena korkeakoulututkinnon suorittaneille ja muille riittävät opiskeluvalmiudet omaaville. Näitä erikoistumisopintoja eivät ole opinnot, joiden tavoitteista säädetään yliopistojen tutkinnoista annetuissa asetuksissa.

Erikoistumisopinnot sääntely on suppeaa. Korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen 13 §:ssä on ollut erityinen

säännös terveydenhuollon alan erikoistumisopinnoista. Säännöksen mukaan terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 6 §:ssä ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen (564/1994) 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettua koulutusta voidaan järjestää asetuksella säädettyjen koulutusten lisäksi 12 §:ssä tarkoitettuina erikoistumisopintoina sen mukaan kuin sosiaali- ja terveysministeriön kuulemisen jälkeen opetusministeriön päätöksellä säädetään. Käytännössä erikoistumisopintoja on tarjottu useilla koulutusaloilla (esimerkiksi päihdetyön erikoistumisopinnot, controlleerin erikoistumisopinnot, apteekki- ja farmasian erikoistumisopinnot, myynnin johtamisen erikoistumisopinnot). Yliopistojen erikoistumisopintoja on toteutettu lähinnä liiketoimintana. Pitkäkestoisen täydennyskoulutuksen markkinoinnissa käytetään laajasti myös erilaisia muita nimikkeitä, kuten MBA, eMBA, PD –opinnot ja asiantuntijaohjelmat.

Erikoistumisopintojen osallistujamäärä on ollut laskusuuntainen koko 2000-luvun. Toteutettujen koulutusten määrä on laskenut noin 570 koulutuksesta 220 koulutukseen ja osallistujien määrä on laskenut noin 8500 opiskelijasta 3500 opiskelijaan. Vuoden 2009 jälkeen erikoistumisopintotietoa ei ole kerätty.

Ammattikorkeakoulujen ammatilliset erikoistumisopinnot

Vuoden 2014 loppuun asti voimassa olevan ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (352/2003) 12 §:n mukaan ammatilliset erikoistumisopinnot ovat ammattikorkeakoulututkintoon pohjautuvia laajoja täydennyskoulutusohjelmia, joiden laajuus on 30—60 opintopistettä.

Korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen 12 §:n mukaan ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnot ovat ammatillisiin jatkotutkintoihin johtavia tai muita tutkintojärjestelmää täydentäviä, ammatillista kehittymistä edistäviä, laajoja täydennyskoulutusohjelmia, joita järjestetään korkeakoulututkinnon taikka ammatillisen opistoasteen tai ammatillisen korkea-asteen tutkinnon suorittaneille ja muille riittävät opiskeluvaihtoimet omaaville.

Suuri osa ammatillisista erikoistumisopinnoista on painottunut sosiaali- ja terveysalalle, mutta erikoistumisopintoja on järjestetty myös muilla koulutusaloilla (esimerkiksi isännöinnin erikoistumisopinnot, myynnin ja palvelun osaajan erikoistumisopinnot, urheilumarkkinoinnin erikoistumisopinnot ja johtamisen erikoistumisopinnot). Erikoistumisopintojen tilastoidut osallistujamäärät ovat olleet laskevia. Ammattikorkeakoulujen ammatillisten erikoistumisopintojen opiskelijamäärät ovat olleet laskevia. Vuonna 2002 osallistujia oli noin 6000 kun vuonna 2013 tilastojen mukaan paikan otti vastaan vain noin 1500 henkilöä. Ammattikorkeakoulut ovat viime vuosina siirtäneet aiemmin ammatillisina erikoistumisopintoina järjestämäänsä koulutusta osaksi maksullista täydennyskoulutustarjontaa.

Käytännössä ammattikorkeakoulut ovat suunnitelleet ammatillisia erikoistumisopintoja alueellisen työelämän edustajien kanssa. Opintojen keskeisenä lähtökohtana on usein ollut ammattikorkeakoulun toiminta-alueen ennakoitu työelämätarve. Ammattikorkeakoulun laatu- ja järjestelmät käsittävät ammatilliset erikoistumisopinnot ja myös niiden opetussuunnitelmat on vahvistettu pääsääntöisesti samanlaisella menettelyllä kuin tutkintokoulutusten opetussuunnitelmat.

Oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus

Erikoistumisopintojen, erikoistumiskoulutuksen ja ammatillisten erikoistumisopintojen lisäksi korkeakoulut toteuttavat myös muuta pitkäkestoista täydennyskoulutusta. Vuodesta 2009 lähtien korkeakoulut ovat toteuttaneet opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämällä erityisavustuksella oppisopimustyyppistä täydennyskoulutusta. Osa koulutuksesta on tavoitteiltaan vastannut jo toteutettuja erikoistumisopintoja ja muuta pitkäkestoista täydennyskoulutusta.

Oppisopimustyyppisen täydennyskoulutuksen toteutuksessa on hyödynnetty työssä oppimista osana koulutusta siten, että työssä oppiminen on vähintään puolet koulutuksesta. Oppisopimustyyppisessä täydennyskoulutuksessa on aloittanut vuosittain noin 1200 opiskelijaa ja sen laajuudeksi on muotoutunut 30, 45 tai 60 opintopistettä.

Oppisopimustyyppisen täydennyskoulutuksen toteuttajina on ollut pääsääntöisesti korkeakoulujen muodostamia temaattisia verkostoja. Osassa verkostoja on mukana sekä ammattikorkeakouluja että yliopistoja. Koulutukset on suunnattu korkeakoulututkinnon suorittaneille työelämässä oleville henkilöille.

Työelämän edustajat ovat mukana sekä koulutuksen suunnittelussa, toteuttamisessa että arvioinnissa. Koulutuksen taustalla on voinut olla esimerkiksi yhdessä työnantajien kanssa toteutettuja tarvekartoituksia. Koulutuksilla voi myös olla korkeakoulujen ja työnantajien edustajista koottu ohjausryhmä. Koulutuksesta saadun palautteen perusteella vahvaa työelämäyhteyttä on pidetty merkittävänä oppisopimuskoulutuksen tuomana etuna, mutta samaan aikaan työelämäyhteyden ja erityisesti työssäoppimisen on tunnistettu vaativan lisäkehittämistä.

Koulutus muodostuu yleensä korkeakoulun tai -koulujen tuottamasta tiedollisesta opetuksesta ja ohjatusta työssäoppimisesta. Työssäoppimisen osuus painottuu tavallisesti opetussuunnitelmissa, mutta sen osuudesta ei ole yhtenäistä käytäntöä. Koulutuksen rakenteesta tai tavoitteista ei ole erikseen säädetty, mutta useimmiten se muodostuu keskenään vuorottelevista työssäoppimisen ja tiedollisen opetuksen jaksoista. Työssäoppimisen tyypillisiä muotoja ovat esimerkiksi kehittämistehtävät ja ohjattu työkierto. Työssäoppimisella on tyypillisesti ohjaaja sekä korkeakoulusta että työpaikalta.

Osaaminen osoitetaan korkeakoulujen edellyttämällä tavalla esimerkiksi kehittämistehtävällä, projektityöllä tai näytöillä. Koulutuksesta on mahdollista periä maksua joko opiskelijalta tai työnantajalta siten, että maksu on enintään valtionavun ja koulutuksen järjestämiskustannusten välisen erotuksen suuruisen. Koulutusta on tarjottu sekä maksuttomana että maksullisena palveluna. Maksujen suuruus on vaihdellut. Tyypillisiä ovat olleet 300—600 euron maksut.

Täydennyskoulutus

Korkeakoulut toteuttavat myös liiketaloudellisin perustein hinnoiteltua täydennyskoulutusta. Täydennyskoulutusta toteutetaan sekä kaikille avoimena koulutuksena että tila-

uksesta. Täydennyskoulutuksen järjestämistä ei säännellä. Ammattikorkeakoululaissa ja yliopistolaissa on ainoastaan mainittu mahdollisuudesta järjestää täydennyskoulutusta.

Ammattikorkeakoululain 5 §:n 3 momentin mukaan ammattikorkeakoulu voi harjoittaa liiketoimintaa, joka tukee sen ammattikorkeakoululain 4 §:ssä säädettyjen tehtävien toteuttamista. Vastaavasti yliopistolain 5 §:n mukaisesti julkisoikeudellisilla yliopistoilla on mahdollisuus harjoittaa liiketoimintaa, joka tukee sen laissa säädettyjen tehtävien toteuttamista.

Täydennyskoulutuksena on järjestetty etenkin erilaisia johtamisen aloihin, taloushallintoon, teknologian hyödyntämiseen, liiketalouteen, projektinhallintaan sekä terapia-alaan liittyviä koulutuksia.

Erikoistumiskoulutusten suhde koulutus- ja kelpoisuusvaatimuksiin

Eräät voimassa olevan lainsäädännön perusteella suoritettut erikoistumiskoulutukset ovat tuottaneet mahdollisuuden saavuttaa tietyn kelpoisuuden tai terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitetun nimikesuojatun ammattihenkilön aseman. Nykyisistä erikoistumiskoulutuksista tällaisia ovat luonnontieteen erikoistumiskoulutukset.

Sosiaalialan lupa- ja valvontavirasto Valvira myöntää hakemuksen perusteella oikeuden harjoittaa terveydenhuollon ammattia Suomessa sekä Suomessa että ulkomailla koulutetuille terveydenhuollon ammattihenkilöille. Valvira voi myöntää terveydenhuollon ammattihenkilölle kolmenlaisia ammatinharjoittamiseen liittyviä oikeuksia: oikeuden toimia laillistettuna terveydenhuollon ammattihenkilönä, oikeuden käyttää nimikesuojattua ammattinimikettä tai rajoitetun ammatinharjoittamisluvan. Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tai asetuksessa (564/1994) ei kuitenkaan ole viitattu opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan säädöksiin.

Nimikesuojatun ammattihenkilön ammattinimikkeitä ovat terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen mukaisesti apuvälineteknikko, jalkaterapeutti, koulutettu hieroja, kiropraktikko, naprapaatti, osteopaatti, lähihoitaja, psykoterapeutti, sairaalafyy-

sikko, sairaalageneetikko, sairaalakemisti, sairaalamikrobiologi ja sairaalasolubiologi. Terveystieteiden ammattihenkilöistä annetun asetuksen 2 b § mukaisesti sairaalafysiikon, sairaalageneetikon, sairaalakemistin, sairaalamikrobiologin tai sairaalasolubiologin ammattiin johtavalla koulutuksella tarkoitetaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston hyväksymää vähintään neljävuotista yhtenäistä koulutusta. Käytäntönä on ollut, että sairaalafysiikon, sairaalageneetikon, sairaalakemistin, sairaalamikrobiologin, sairaalasolubiologin nimikesuojaukseen johtavaksi koulutukseksi on Valvirassa hyväksytty yliopistossa suoritettu erikoistumiskoulutus.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säteilyn lääketieteellisestä käytöstä (423/2000) säädetään lääketieteellisen fysiikan asiantuntijasta ja -koulutuksesta. Lääketieteellisen fysiikan asiantuntijalla on oltava erikseen säädetyn mukainen sairaalafysiikon erikoistumiskoulutus, johon sisältyy säteilylain 18 §:n mukainen vastaavan johtajan pätevyys säteilyn yleiskäyttöön lääketieteellisellä alalla. Röntgentoiminnassa voi 15 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa tehtävissä toimia myös Säteilyturvakeskuksen hyväksymä fyysikko tai muu soveltuvan korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö, jolla on säteilylain (592/1991) 18 §:n mukainen vastaavan johtajan pätevyys säteilyn yleiskäyttöön lääketieteellisellä alalla sekä röntgentoiminnan asiantuntijatehtävien edellyttämä perehtyneisyys ja kokemus.

Säteilyturvakeskus antaa säteilyn käytön ja muun säteilytoiminnan turvallisuutta koskevat yleiset ohjeet, säteilyturvallisuusohjeet (ST-ohjeet), säteilylain (592/1991) 70 §:n 2 momentin nojalla. Säteilyturvakeskuksen ohjeissa Säteilyn käyttöorganisaatiossa toimivien henkilöiden pätevyys ja säteilysuojelukoulutus, (ST1.8/17.2.2012) sairaalafysiikon erikoistumiskoulutusta on hyödynnetty eri tehtävien koulutus- ja pätevyysvaatimusten määrittelyssä

Euroopan unionin neuvoston uusi säteilysoojelun perusturvallisuudirektiivi 2013/59/Euratom on toimeenpantava kansallisessa lainsäädännössä 6.2.2018 mennessä. Samassa yhteydessä tulevat arvioitavaksi säteilysoojelukoulutukseen liittyvät kysymykset.

Komissio on julkaissut European Federation of Organizations for Medical Physics (EFOMP) johtaman asiantuntijaryhmän tuottamat ohjeet ”European Guidelines on Medical Physics Expert”. Yliopistot ovat nykyisin sisällyttäneet ohjeiden mukaiset vaatimukset omilla päätöksillään sairaalafysiikoiden koulutukseen. Ohjeet eivät kuulu EU:n säädöksiin, vaan ne ovat luonteeltaan ammattikunnan sisäisiä suosituksia.

Muilla nykyisiin säädöksiin perustuvilla erikoistumiskoulutuksilla ei ole yhteyttä terveydenhuollon ammattihenkilöiden koulutusvaatimuksiin tai säädettyihin kelpoisuusvaatimuksiin. Eräät toimijat ovat kuitenkin käyttäneet erikoistumiskoulutuksia määrittelynsä toiminnassaan tarvittavia pätevyysvaatimuksia. Nämä määrittelyt tai niiden perusteet eivät kuitenkaan perustu lainsäädäntöön. Esimerkiksi Kansaneläkelaitos on määrittellyt ohjeilla, millaista koulutusta neuropsykologeilta, psykoterapeuteilta ja musiikkiterapeuteilta edellytetään, jotta ne voidaan hyväksyä kuntoutuksen palveluntuottajiksi.

Opiskelijoiden asema

Yliopistolaissa ja ammattikorkeakoululaisissa sekä niiden nojalla annetuissa asetuksissa säädetään opiskelijoiden asemasta, mm. opiskelijavalinnasta ja opiskelijaksi ottamisesta, opiskelupaikan vastaanottamisesta, opiskelijaksi ilmoittautumisesta ja opiskeluoikeudesta, tavoitteellisista suoritusajoista, kelpoisuudesta korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, opintosuoritusten arvioinnista, opintojen hyväksilukemisesta ja oikaisu-menettelystä sekä opiskelijoiden kurinpidosta.

Osa edellä mainittujen lakien ja asetusten säännöksistä koskee sisältönsä ja sanamuotonsa perusteella vain tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijoita. Osa säännöksistä koskee tarkemmin määrittelemättä opiskelijoita, mutta tulkinnat siitä, kuuluvatko myös tutkinnon osia suorittavat ja muut kuin tutkinto-opiskelijat säädösten tarkoittamiin opiskelijoihin vaihtelevat.

Muussa kuin tutkintoon johtavassa koulutuksessa olevien opiskelijoiden asema on ollut jossain määrin epäselvä, sillä yleisesti opiskelijoita koskevia säännöksiä on sovellettu eri tavoin. Kaikkien säännösten ei ole

vakiintuneesti katsottu koskevan muita kuin tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijoita. Esimerkiksi opintosuoritusten arviointia ja oikaisumenettelyä koskevien säännösten on kuitenkin vakiintuneesti katsottu koskevan myös avointa yliopisto- tai ammattikorkeakouluopetusta suorittavia opiskelijoita. Eräissä tapauksissa säännöksiä on sovellettu myös täydennyskoulutuksena suoritetuissa opinnoissa, kuten yliopistojen toteuttamassa psykoterapeuttikoulutuksessa.

Erikoistumiskoulutusten ja opintojen rahoitus ja opiskelijoilta perityt maksut

Yliopistoilla on taloudellinen ja hallinnollinen autonomia. Yliopistot päättävät niille yliopistolain perusteella kohdennettavan perusrahoituksen suuntaamisesta. Vastaavasti toimitaan myös muun rahoituksen osalta, ellei näihin liity erityisiä käyttöehtoja rahoituksen myöntäjän taholta tai kyseessä ole tiettyyn hankkeeseen liittyvästä rahoituksesta. Yliopistojen kokonaisrahoitus muodostuu valtion talousarviossa suoraan yliopistoille osoitetusta valtion rahoituksesta ja sen ohella yhteisrahoitteisesta toiminnasta, maksullisesta toiminnasta, lahjoituksista ja pääoman tuotoista. Täydentävästä rahoituksesta merkittävä osa on kansallisesti kilpailtua tutkimusrahoitusta. Yliopistolain perusteella määräytyvän rahoituksen koulutuksen rahoitusosuu- den laskentakriteereissä on mukana avoimen yliopisto-opetuksen ja erillisinä opintoina suoritettujen opintopisteiden yhteenlasketun määrän perusteella määräytyvä osuus, mikä on kaksi prosenttia perusrahoituksesta. Erikoistumiskoulutuksen ja erikoistumisopin- tojen järjestäminen eivät sisälly rahoituskriteerinä yliopistojen rahoitusmalliin.

Tutkintoon johtava koulutus on opiskelijalle maksutonta. Siten erikoistumiskoulutuksen suorittaminen osana lisenssiaatin tutkintoa on ollut opiskelijalle maksutonta. Maksuttomuuden piiriin kuuluvat tutkintoihin kuuluva opetus ja sen edellyttämät tai siihen liittyvät tehtävät, kuten kuulustelut, arvioinnit, valinta- ja tasokokeet, opinnäytetöiden ohjaus ja tarkastus, opintoneuvonta, todistukset opintosuorituksista sekä tutkintotodistukset.

Muusta kuin tutkintoon johtavasta koulutusta yliopisto saa yliopistolain 8 §:n mukaan periä maksuja. Maksuista säädetään tarkem-

min valtioneuvoston asetuksella (1082/2009), noudattaen, mitä valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädetään julkisoikeudellisten suoritteiden omakustannusarvosta. Yliopiston maksuasetuksessa säädetään, että avoimesta yliopisto-opetuksesta ja erillisistä opinnoista voidaan periä maksua enintään 10 euroa opinto-oikeuteen kuuluvaa opintopistettä kohden.

Yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen 19 §:ssä tarkoitettujen opettajankoulutuksen opinnot, jos ne suoritetaan erillisinä opintoina, sekä farmaseutin erikoistumiskoulutus ovat kuitenkin olleet asetuksen nojalla opiskelijalle maksuttomia.

Täydennyskoulutuksesta perittävistä maksuista yliopisto päättää liiketaloudellisin perustein. Yliopistojen erikoistumisopinnoina tarjotaan yleensä maksullista, pitkäkestoista täydennyskoulutusta. Yliopisto päättää erikoistumisopinnojen hinnoittelusta.

Yliopistolain 5 §:n mukaisesti julkisoikeudellisilla yliopistoilla on mahdollisuus harjoittaa liiketoimintaa, joka tukee sen laissa säädettyjen tehtävien toteuttamista. Liiketoimintaa harjoittaessaan yliopistot toimivat avoimilla markkinoilla, joita koskevat myös EU:n kilpailu- ja valtioneuvoston säännöt. Valtio ei rahoita yliopistojen liiketoiminnan harjoittamista vaan toiminnan kustannukset on katettava liiketoiminnasta saaduilla tuloilla.

Yliopistolain 62 §:n mukaan liiketoimintaa koskevat tuloksellisuustiedot tulee esittää erikseen tuloslaskelman muodossa tilinpäätöksen liitetiedoissa toiminnoittain, jos yliopisto ei ole yhtiöittänyt toimintaa. Yliopistojen liiketoiminta muodostuu muun muassa täydennyskoulutuksesta ja markkinahintaisista tutkimushankkeista. Yliopistojen mahdollisuutta hinnoitella palveluitaan oman päättöksensä mukaisesti rajoittaa yliopistolaissa maksuttomaksi säädetty korkeakoulututkintoon johtava koulutus ja yliopistojen maksuasetuksen 2—5 §:ssä säädettyt enimmäishinnat sekä mahdollisesti muut EU:n ja kansallisen tason säädökset. Siten esimerkiksi tilanteissa, joissa ei ole kysymys kilpailuoikeudellisten tai valtioneuvoston sääntöjen alaisesta taloudellisesta toiminnasta, yliopisto voi hinnoitella tuotteitaan tai palveluitaan muutoinkin kuin liiketaloudellisin perustein.

Vastuu ammattikorkeakoulujen perusrahoituksesta siirtyy vuoden 2015 alusta kokonaan

valtiolle, kun kunnan omarahoitusosuus ammattikorkeakoulujen käyttökustannuksiin poistetaan.

Ammattikorkeakoululain 43 §:n mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää vuoden 2015 alusta ammattikorkeakouluille perusrahoitusta ammattikorkeakoululaissa säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi laskennallisin perustein valtion talousarvioon otettavan määrärahan rajoissa ottaen huomioon toiminnan laatu, vaikuttavuus ja laajuus. Lisäksi rahoitusta myönnetään muiden koulutuspolitiikan ja tutkimus- ja kehittämispolitiikan tavoitteiden perusteella. Ammattikorkeakoulujen saama muu rahoitus ei vähennä valtion maksamaa ammattikorkeakoululain mukaista rahoitusta. Ammattikorkeakoulujen järjestämiä erikoistumisopintoja ei huomioida rahoitustekijänä osana perusrahoituksen määräytymisen laskennallista mallia.

Ammattikorkeakoulujen perusrahoitus on sidottu kustannustason nousuun. Ammattikorkeakouluille osoitettua talousarvion määrärahaa tarkistetaan ammattikorkeakoululain 43 §:n 2 momentin mukaan vuosittain korkeakouluindeksillä, joka muodostuu yleisestä ansiotasoindeksistä, kuluttajahintaindeksistä sekä tukkuhintaaindeksistä.

Ammattikorkeakoulujen perimiä maksuja säädellään silloin, kun kyse on maksuista joita ammattikorkeakoulut perivät julkisoikeudellisen tehtävän hoitamisesta tai toiminnasta, jonka rahoittamiseen valtio osallistuu. Ammattikorkeakoulujen toiminnasta perittävistä maksuista säädetään valtioneuvoston asetuksella (1230/2009). Asetuksen mukaan ammattikorkeakoululain 17 §:ssä tarkoitettuista ammatillisista erikoistumisopinnoista opiskelijalta voidaan periä enintään 250 euron maksu lukukaudessa. Ammattikorkeakoululain 17 §:ssä tarkoitettussa avoimessa ammattikorkeakouluopetuksessa opiskelijalta voidaan periä enintään 10 euron maksu ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen 12 §:n 3 momentin mukaista opinto-oikeuteen kuuluvaa opintopistettä kohti. Maksu on sama, jos opiskelija ammattikorkeakoulun myöntämän opinto-oikeuden perusteella muutoin kuin avoimessa ammattikorkeakouluopetuksessa suorittaa tutkintoon johtavan koulutuksen mukaisia opintoja erillisinä opintoina.

Maksullisen palvelutoimintansa ammattikorkeakoulut hinnoittelevat liiketaloudellisin perustein. Liiketaloudellisesta hinnoittelusta voidaan poiketa esimerkiksi tilanteissa, joissa ei ole kysymys kilpailuoikeudellisten tai valtiontukisääntöjen alaisesta taloudellisesta toiminnasta.

1.2 Kansainvälinen kehitys ja EU-maiden lainsäädäntö

Seuraavassa tarkastellaan lyhyesti erikoistumiseen tähtäävää koulutusta ja tutkintoja eräissä Euroopan maissa. Tarkastelun kohteeksi on otettu Ruotsi, Tanska, Norja, Irlanti ja Hollanti, joissa on korkeakoulututkinnon jälkeen suoritettavaksi tarkoitettua koulutusta. Tarkastelussa on kiinnitetty huomiota erityisesti koulutuksen aseman, koulutuksen työelämäyhteyksien, koulutuksen laadunvarmistuksen ja koulutuksen rahoituksen näkökulmiin. Lisäksi on tarkasteltu sitä, miten koulutus asemoituu suhteessa tutkintoon johtavaan koulutukseen.

Erikoistumiseen tähtäävän koulutuksen ja tutkintojen nimikkeistö vaihtelee maittain. Vertailussa on keskitytty Bolognan prosessin mukaisten kahden ensimmäisen syklin tutkintojen jälkeiseen erikoistumiskoulutukseen. Ylemmän korkeakoulututkinnon asemaa erikoistumiskoulutuksena on käsitelty silloin, kun se on ollut tarkoituksenmukaista. Tohtorikoulutusta ei ole otettu mukaan vertailuun.

Useissa vertailumaissa järjestetään erikoislääkäriskoulutusta ja erikoishammaslääkärikoulutusta perustutkinnon jälkeisenä 5—6-vuotisena erikoistumiskoulutuksena. Vain Suomessa ja Italiassa koulutus on lailla säädetty järjestettäväksi tutkintoon johtavana koulutuksena. Muissa maissa erikoislääkärikoulutus on tutkinnon jälkeistä erikoistumiskoulutusta. Useissa Euroopan maissa on tarjolla korkeakoulututkinnon jälkeistä ammatilliseen erikoistumiseen tähtäävää täydennyskoulutusta, jonka laajuus on tyypillisesti 30—90 opintopistettä.

Koulutusta on tarjolla mm. sosiaali- ja terveysalalla, tekniikan alalla, opettajankoulutuksessa ja liiketalouden alalla. Maiden välillä on eroja siinä, onko koulutus järjestetty lyhyinä tutkintoina vai täydennyskoulutuksena.

Ammatillisesti suuntautuneissa korkeakouluissa (university college, ammattikorkeakoulut ja vastaavat korkeakoulutyypit) koulutus on tavallisesti suunnattu niille, jotka ovat suorittaneet alemman korkeakoulututkinnon. Sosiaali- ja terveysalalla on joissakin maissa tarjolla tutkintoja, joiden kautta pätevyidytään uuteen ammattiin (esim. kättilötutkinto Ruotsissa, pohjakoulutuksena sairaanhoitajan tutkinto). Monia opettajankoulutuksen tyyppejä (esimerkiksi ammatillisen opettajan koulutus, erityisopettajan koulutus) on monissa maissa järjestetty omina kokonaisuuksinaan. Vaihtelua on siinä, onko kyseessä varsinainen tutkinto (esim. Ruotsi) vai täydennyskoulutus, jolla pätevyyden saa. Tiedekorkeakouluissa ja yliopistoissa alemman korkeakoulututkinnon jälkeen on tarjolla sekä diplomikoulutusta (Irlanti ja Tanska) että ammatillisesti painottunutta ylempään korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta.

Generalistialoilla yliopistoissa on tarjolla monissa maissa pääosin ylempään korkeakoulututkintoon johtavia koulutusohjelmia lyhyempien erikoistumiskoulutusten sijasta. Tätä selittää muun muassa joidenkin maiden ja alojen vahva 5-vuotisten koulutusten traditio, jossa alemmalla korkeakoulututkinnolla ei ole selkeää omaa asemaa. Esimerkiksi Irlannissa alemman korkeakoulututkinnon vahva asema taas lienee vaikuttanut siihen, että diploma-tutkinnot on kansallisessa viitekehyksessä sijoitettu bachelor-tutkinnon ja mastertutkinnon välimaastoon.

Tanskan diploma-koulutukset (diplomuddannelser) on kehitetty työelämässä oleville aikuisille, joilla on jo korkeakoulututkinto. Koulutuksia on tarjolla useilla aloilla ja niiden suorittaminen on mahdollista joustavasti moduuleittain. Diplomi-koulutusten laajuus on 60 opintopistettä. Myös yksilöllisen koulutuksen koostaminen on mahdollista siten, että siitä saa diploma-koulutuksen todistuksen. Kansallisessa koulutusjärjestelmässä diploma-koulutus näyttäytyy myös työelämäsuuntautuneena vaihtoehtona perinteiselle ylempälle korkeakoulututkinnolle. Moduulirakenne tekee siitä tutkintoa joustavamman opiskelumudon työssäkäyville aikuisille.

Irlannin diploma-tutkinnot (Postgraduate Diploma ja Postgraduate Certificate) ovat vertailumaiden koulutuksista selkeimmin osa kansallista tutkintojärjestelmää. Tutkintojen

taso on määritelty kansallisessa viitekehyksessä. Tutkintoja järjestetään useilla koulutusaloilla. Diploma-tutkinnoilla on käytännössä useita eri tehtäviä koulutusjärjestelmässä. Ne toimivat erikoistumisen välineenä alemman korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen. Ne voivat myös olla suppeampi vaihtoehto ylempälle korkeakoulututkinnolle. Lisäksi niiden avulla voidaan hankkia lisäosaamista ylempään korkeakoulututkintoon johtavien opintojen aloittamista varten.

Ruotsissa osa korkeakoulututkinnon jälkeisestä erikoistumisesta tähtäävästä koulutuksesta järjestetään lyhyempinä perustutkinnon jälkeen suoritettavina ammattitutkintoina (yrkesexamina). Ammattitutkintoja tarjotaan sosiaali- ja terveysalalla sekä opetuslalla. Tutkintojen laajuus on 60—90 opintopistettä. Esimerkiksi erikoistuminen kättilöksi tai terveydenhoitajaksi on järjestetty ammattitutkintona, joka suoritetaan sairaanhoitajatutkinnon jälkeen.

Kaikissa vertailumaissa on tarjolla myös lyhyempää korkeakoulututkinnon jälkeen suoritettavaksi tarkoitettua täydennyskoulutusta. Koulutukset ovat joko omia kokonaisuksiaan tai esimerkiksi tutkintojen osia. Tutkinnon jälkeisten koulutusten tai lyhyempien tutkintojen maksuttomuus tai maksullisuus vaihtelee maittain. Ruotsissa korkeakoulututkinnon jälkeiset ammattitutkinnot ovat opiskelijalle maksuttomia, Tanskan diploma-koulutukset ja Irlannin diplomi-koulutukset taas maksullisia. Täydennyskoulutusluonteinen koulutus on yleensä maksullista.

1.3 Nykytilan arviointi

Tilastoja

Vuonna 2010 Suomen 25—64-vuotiaasta väestöstä vähintään alemman korkea-asteen koulutuksen oli suorittanut noin 671 000 henkilöä. Tavoitteena on edelleen nostaa väestön koulutustasoa niin, että vuonna 2020 korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus edellä mainitusta ikäryhmästä olisi 30 prosenttia, kun tällä hetkellä osuus on 22,3 prosenttia.

Korkeakoulutetut osallistuvat aktiivisesti koulutukseen myös tutkinnon suorittamisen jälkeen. Vuoden 2012 aikuiskoulutustutki-

muksen mukaan korkea-asteen koulutuksen suorittaneista 70 prosenttia oli osallistunut aikuiskoulutukseen edeltävän 12 kuukauden aikana, kun koko 18—64-vuotiaassa väestössä osuus oli 52 prosenttia. Korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden keskimääräinen koulutuspäivien lukumäärä on myös selvästi suurempi (7,0) kuin perusasteen (2,3) tai keskiasteen (3,8) suorittaneilla. Korkeakoulutettujen koulutuspäivien määrä on kuitenkin laskenut vuodesta 2006, jolloin määrä oli keskimäärin 8,8 päivää.

Myös sosioekonominen asema vaikuttaa osallistumiseen. Ylemmistä toimihenkilöistä 78 prosenttia ja alemmista 71 prosenttia osallistui aikuiskoulutukseen. Eläkeläisistä aikuiskoulutukseen osallistui 13 prosenttia, maatalousyrittäjistä 37 prosenttia, muista yrittäjistä 38 prosenttia ja työntekijöistä 43 prosenttia.

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneista palkansaajista 71 prosenttia opiskeli henkilöstökoulutuksessa työnantajan tuella kun perusasteen koulutuksen suorittaneella henkilöstöllä osuus oli 45 prosenttia ja keskiasteen koulutuksen saaneilla 52 prosenttia. Julkinen sektori ja suuret yritykset kouluttavat henkilöstöään eniten. Myös henkilöstökoulutuksen määrä palkansaajaa kohden on laskenut vuodesta 2006. Tuolloin henkilöstökoulutusta saatiin keskimäärin noin kuusi ja puoli päivää, kun vuonna 2012 enää reilut viisi päivää. Korkeakoulutetut myös kokevat työelämässä tarvitsemansa tiedot ja taidot useammin puutteellisiksi ja kokevat tarvitsevansa lisäkoulutusta enemmän kuin alemman koulutuksen suorittaneet.

Korkeakoulutettujen työttömyys on muuta väestöä vähäisempää. Kuitenkin vuonna 2012 alemman korkeakouluasteen suorittaneiden työttömyysaste oli 4,3 prosenttia ja ylemmän korkeakouluasteen suorittaneillakin 4,1 prosenttia (Tilastokeskuksen, työvoimatutkimus 2013). Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston mukaan huhtikuussa vuonna 2014 työttömänä työnhakijana oli noin 39 000 ja lomautettuna noin 2000 korkeakouluasteen koulutuksen tai tutkijakoulutuksen suorittanutta henkilöä.

Korkeakoulutettujen tutkinnon jälkeen suoritettavan koulutuksen tarvetta on käsitelty useissa opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmissä. Korkeakoulujen aikuiskoulutuksen

kehittämisessä on viime vuosina painotettu työssä oppimista ja entistä vahvempaa työelämäkytkentää. Työpaikkojen hyödyntämistä oppimisympäristönä on toteutettu oppisopimustyyppisissä täydennyskoulutuksissa. (Korkeakoulujen aikuiskoulutuksen nykytila ja kehittämiskohteet, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:38) Koulutukseen siirtymistä ja tutkinnon suorittamista pohtineen työryhmän muistiossa arvioitiin aikuisten koulutuskysynnän suuntautuvan perusopintoihin, jolloin osa ensi kertaa opiskelemaan pyrkiville osoitetusta koulutuskapasiteetista ohjautuu todellisuuudessa aikuisille. Työryhmän mukaan työelämässä olevan aikuisväestön mahdollisuuksia täydentää osaamistaan työuran aikana tulee vahvistaa ja aikuisille suunnattuja opintoja tulee olla riittävästi ja kohtuuhintaisina tarjolla. (Ei paikoillanne, vaan valmiit, hep! Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:11)

Korkeakoulututkinnon suorittaneet hyödyntävät osaamisen kehittämiseksi ja täydentämiseksi avointa korkeakouluopetusta ja erillisiä opintoja. Avoin korkeakouluopetus ei kuitenkaan vastaa yksin erikoistumisen tarpeeseen.

Avoimena korkeakouluopetuksena tarjottavat opinnot ovat opetussuunnitelmaltaan tutkintokoulutuksen mukaisia, joten niissä on vaihtelevasti asiantuntijatyössä tarvittavaan erikoistumiseen soveltuvia sisältöjä ja mahdollisuuksia toteuttaa opetusta työssä oppimista hyödyntäen.

Nykyisten erikoistumiskoulutusten toteuttaminen

Farmasian erikoistumiskoulutuksia toteutetaan valtakunnallisella verkostomallilla. Farmasialiiton ja Helsingin yliopiston farmasian tiedekunnan mukaan nykyinen erikoistumisjärjestelmä ei vastaa työelämän tarpeita, sillä koulutuksia ei pystytä järjestämään riittävästi pitkäjänteisen rahoituksen puuttumisen vuoksi. Kaikkia nykyisiin aseuksiin perustuvia koulutuksia ei toteuteta lainkaan erikoistumiskoulutuksina. Osaa erikoistumiskoulutuksista toteutetaan satunnaisesti ja koulutuksen toteuttamisessa voi olla vuosien taukoja. Esimerkiksi farmasian alalla sairaala- ja terveyskeskusfarmasiaa ei toteu-

tettu lainkaan vuosina 2002—2009. Nykyisiin asetuksiin perustuvien erikoistumiskoulutusten tarjontaa on korvattu osittain maksullisella täydennyskoulutuksella. Tällä hetkellä koulutukseen ei ole otettu uusia opiskelijoita kahteen vuoteen. Apteekkifarmasiaa ei ole toteutettu lainkaan erikoistumiskoulutuksena, mutta vastaavaa koulutusta toteutetaan maksullisena täydennyskoulutuksena. Ainoastaan teollisuusfarmasiassa on vakiintunut asetuksen mukainen koulutus. Farmasian alalle on syntynyt uusia erikoistumisen aloja ainakin osastofarmasiaan ja lääkehoidon kokonaisarviointiin. Farmaseutin erikoistumiskoulutuksen laajuus on 45 opintopistettä ja proviisorin erikoistumiskoulutuksen laajuus 60 opintopistettä. Farmasian erikoistumiskoulutuksia on suorittanut vuodesta 1991 alkaen yhteensä noin 125 henkilöä.

Sairaalaafyysikot ry:n mukaan sairaalaafyysikoiden erikoistumiskoulutuksessa on vuosi vuodelta enemmän koulutettavia. Määrä riittää tällä hetkellä kattamaan julkisen sektorin sairaalaafyysikkotarpeet. Sairaalaafyysikoita toimii noin sata henkilöä julkisella ja yksityisellä sektorilla eri nimikkeillä. Sairaalaafyysikon erikoistumiskoulutus on yleinen edellytys sairaalassa lääketieteellisen fysiikan asiantuntijana toimimiselle. Sairaalakemistejä on koulutuksessa reilun parikymmentä ja työelämässä noin 160. Sairaalakemistejä valmistuu vuosittain 3—4 henkilöä. Sairaalageneetikkoja on työelämässä reilun parikymmentä. Sairaalamikrobiologeja on koulutuksessa muutamia. Sairaalasolubiologiain ammattikunta on hyvin suppea. Arvioiden mukaan joillain luonnontieteen erikoisaloilla koulutusta on lisättävä lähivuosina eläkkeelle jäävien ammattilaisten korvaamiseksi. Luonnontieteen erikoistumiskoulutus perustuu merkittävästi työssä oppimiseen, eli niin kutsuttuun toimipaikkakoulutukseen ja erikoistumista varten perustettuihin virkoihin ja toimiin.

Erikoispsykologeja valmistuu vuosittain noin 30. Koulutus toteutetaan Psykonet-yliopistoverkoston puitteissa. Erikoissosiaalityöntekijöitä on työelämässä noin 200 henkilöä. Kullakin viidellä erikoisalalla on noin 20 opiskelijaa.

Erikoispuheterapeuttien koulutusta ei järjestetä lainkaan. Erikoispuheterapeuttien

koulutus on toteutettu ainoastaan kerran lasten- ja aikuisneurologian alalla.

Tutkinnon jälkeisen erikoistavan koulutuksen tarve ja tarjonta

Korkeakoulutettuja on paljon ja heidän määränsä lisääntyy tulevaisuudessa. Korkeakoulutetut osallistuvat paljon aikuiskoulutukseen ja kokevat koulutustarvetta. Työelämän ja yhteiskunnan muutokset aiheuttavat jatkuvaa osaamisen kehittämisen tarvetta.

Korkeakoulutetut toimivat yleensä merkittävissä asiantuntijatehtävissä. Suomen menestyksen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeillä aloilla tarvitaan korkeatasoista osaamista ja asiantuntijuutta. Eräillä aloilla on ollut pitkään hyvin organisoituja ja työelämässä tapahtuvan oppimisen huomioivia koulutusrakteita, jotka mahdollistavat osaamisen syventämisen pitkäkestoisen koulutautumisen avulla. Tutkinnon jälkeen suoritettavan korkeakoulujen toteuttaman erikoistavan koulutuksen asema eri koulutus- ja ammattialoilla kuitenkin vaihtelee.

Monilta aloilta puuttuu järjestelmällinen mahdollisuus syventää asiantuntijuutta tutkinnon suorittamisen jälkeen, suunnata osaamista uudelleen muotoon kuin tutkintoon johtavassa koulutuksessa ja tukea joustavasti uusien nousevien asiantuntijuusalueiden tarpeita. Suuri osa korkeakoulutettujen täydennyskoulutuksen kysynnästä kohdistuu arvioiden perusteella yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkintoihin johtavaan koulutukseen. Lähes kolmasosalla opinto-oikeuden saaneista on jo korkeakoulututkinto tai opinto-oikeus toiseen korkeakoulututkintoon. Uusista vuonna 2011 hakeneista ja paikan vastaanottaneista tutkinto-opiskelijoista 12 prosentilla yliopisto-opiskelijoista ja 7 prosentilla ammattikorkeakouluopiskelijoista oli jo suoritettu korkeakoulututkinto. Työurien pidentäminen edellyttää, että korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen aloituspaikat vapautuvat nykyistä laajemmin kokonaan vailla korkeakoulututkintoa tai opinto-oikeutta oleville.

Asiantuntijuus voidaan määritellä teoreettisesta ja käytännöllisestä tiedosta, toiminnan säätelyä koskevasta tiedosta ja sosiokulttuurisesta tiedosta muodostuvaksi kokonaisuudeksi. Muodollinen tutkintoon johtava koulu-

tus luo perustan asiantuntijuudelle, mutta ei yksin riitä. Käytännön kokemuksen lisäksi asiantuntijuuden kehittyminen edellyttää muun muassa tietoista pyrkimystä asiantuntijuuden kehittämiseen ja ylläpitämiseen sekä työn organisoimista siten, että se tarjoaa riittävän haasteellisia tehtäviä ja kehittävää palautetta. Työkäytänteiden arvioiminen kriittisesti teoreettisten ja käsitteellisten välineiden avulla on tunnistettu tärkeäksi osaksi asiantuntijuuden kehittämistä. Useissa tehtävissä tärkein edellytys asiantuntijayhteisön syntymiseksi on valtakunnallisesti järjestettävä koulutus.

Koulutuksiin osallistuvien määrä on laskeutunut yliopistojen toteuttamissa erikoistumisopinnoissa, erikoistumiskoulutuksissa sekä ammattikorkeakoulujen toteuttamissa ammatillisissa erikoistumisopinnoissa. Osalla vakiintuneista koulutuksista on vuosittain useita kymmeniä uusia osallistujia mutta osassa koulutuksia uusia opiskelijoita ei aloita edes joka vuosi. Yliopistojen erikoistumiskoulutuksien suorittamiseen olisi tarvetta myös ilman lisenssiaatin tutkinnon suorittamista. Koulutusten rahoitusedellytykset ovat osaltaan johtaneet siihen, ettei nykyisiin sääntöihin perustuvia erikoistumiskoulutuksia ole toteutettu riittävässä laajuudessa. Ammattikorkeakoulut ovat supistaneet huomattavasti erikoistumisopintojen tarjontaa. Osallistujilta perittävät maksut eivät ota riittävästi huomioon kohderyhmän mahdollisuuksia osallistua koulutuksen kustannuksiin.

Erikoistumisopintojen tavoitteiden ja sisältöjen kytkeä korkeakoulun erityisosaamiseen vaihtelee. Osalla tarjonnasta on tiiviimpi kytkeä esimerkiksi korkeakoulujen toteuttamaan alan tutkimukseen, kun taas osa koulutuksista vastaa sisällöltään koulutusmarkkinoiden muuta vapaata tarjontaa. Erikoistumisopintojen asema on voimassa olevassa lainsäädännössä epäselvä. Niiden järjestäminen perustuu lainsäädäntöön, mutta niiden toteuttamistavasta ei ole tarkempaa sääntelyä eikä niitä huomioida korkeakoulujen rahoitusta määriteltäessä. Ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnoista perittäviä maksuja säännellään. Yliopistojen erikoistumisopinnot sen sijaan ovat tavallisesti liiketaloudellista toimintaa. Nykyistä järjestelmää onkin arvosteltu siitä, että erikoistavan koulutuksen tarjonta on voinut olla päällekkäistä vapaasti

tarjottavan liiketaloudellisena toimintana järjestetyn täydennyskoulutuksen kanssa.

Työelämän laajojen uusien osaamistarpeiden huomioiminen osana tutkintoon johtavaa koulutusta on usein haasteellista eikä tutkintomuoto sovi kaikissa tapauksissa parhaalla mahdollisella tavalla kouluttamiseen. Työelämästä nousee tarpeita erilaisille erikoisosaamista vaativille asiantuntijuusaloille, joihin liittyvä koulutus voisi luonteeltaan vastata tutkintoon johtavaa koulutusta, mutta koulutus ei laajuudeltaan vastaa tutkintoa ja osaaminen rakentuu jo suoritetulle korkeakoulututkinnolle ja työkokemukselle. Tällaisiin tarpeisiin vastaamiseksi korkeakoulujärjestelmässä ei kuitenkaan ole ollut pysyvää koulutusmallia, vaan aloilla joilla korkeakoulutettujen ammattikuviin vaadittavaa koulutusta on ollut tarkoituksenmukaista järjestää osana koulutusjärjestelmää, koulutusta on toteutettu osana ammatti- ja erikoisammattitutkintojärjestelmää tai uusina korkeakoulututkintoina. Tutkinnon jälkeisen koulutusmallin puute on myös johtanut paineisiin kasvattaa joidenkin olemassa olevien tutkintojen laajuutta. Oppisopimustyyppistä täydennyskoulutusta on voitu hyödyntää jonkin verran vaihtoehtona tutkintoon johtavan koulutuksen järjestämiselle tällaisilla asiantuntijuusaloilla. Oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus on kuitenkin ollut tapa rahoittaa ja järjestää koulutuksia, eikä se tuota selkeää asemaa koulutuksille. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmän tehtyä ehdotuksensa erikoistumiskoulutuksesta, tätä koulutusmallia on esitetty esimerkiksi audionomien koulutukseen. (Kuulonhuollon keskiössä. Audionomikoulutuksen kehittäminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:12)

Yksilön näkökulmasta korkeakoulututkinnon jälkeisen koulutuksen mahdollisuuksista on hankalaa saada riittävää ja oikea-aikaista tietoa koulutusvalintojen tueksi. Kaikilla koulutusaloilla ei ole omaa korkeakoulututkinnon jälkeisen koulutuksen mallia. Yksilön näkökulmasta korkeakoulututkinnon jälkeisen koulutuksen saatavuudessa on merkittäviä alakohtaisia eroja. Nykyisen erikoistumiseen tähtäävän koulutuksen rahoitusperusta ei myöskään ole riittävä.

Työelämälähtöisyyden määrittely ja työelämän osallistuminen korkeakoulututkinnon

jälkeisen koulutuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin on puutteellista monilla aloilla. Työpaikkojen käyttämistä korkeakoulututkinnon suorittaneiden oppimisympäristöinä on kehitetty esimerkiksi oppisopimustyyppisessä täydennyskoulutuksessa, mutta toteutusmallit edellyttävät yhä kehittämistä.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen asema on muuttunut. Korkeakoulujen autonomia on lisääntynyt rahoituksen, hallinnon ja koulutuksen suhteen. Tutkintoon johtavan koulutuksen säätely on uudistunut siten, että ammattikorkeakouluilla ja yliopistoilla on laajempi autonomia koulutusvastuun puitteissa päättää koulutuksen sisällöstä ja rakenteesta. Yleisen kehityksen kanssa on ristiriitaista, etteivät yliopistot voi ilman säädösmuutoksia tehdä muutoksia erikoistumiskoulutuksen erikoisaloihin.

Korkeakoulujen oman strategiatyön merkitys on kasvanut. Elinikäinen oppiminen ja aikuiskoulutus voivat painottua eri tavoin korkeakoulujen strategiassa. Yliopisto- ja ammattikorkeakoululain nojalla korkeakoulujen tehtävään kuuluu edistää elinikäistä oppimista osana tehtävänsä.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1 Tavoitteet

Valtioneuvoston hyväksymän Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016 -kehittämissuunnitelman (opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:1) mukaan korkeakoulututkinnon suorittaneiden täydennyskoulutusmahdollisuuksia parannetaan luomalla tutkintoa täydentäviä, vähintään 30 opintopisteen laajuisia korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksia. Hallitus on myös linjannut vuosia 2015–2018 koskevassa julkisen talouden suunnitelmassa ja siihen liittyvässä valtionalouden kehyspäätöksessä, että otetaan käyttöön korkeakoulutettujen uudet erikoistumiskoulutukset.

Esityksen tavoitteena on parantaa työelämän ja työelämässä toimivien asiantuntijoiden ja asiantuntijoiksi tähtäävien osaamista korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämisosaimiselle ja painoaloille perustuvalla koulutuksella. Tarkoituksena on, että erikoistumiskou-

lutukset tuovat koulutusjärjestelmään tarkoituksenmukaisen vaihtoehdon tutkinnon jälkeiseen osaamisen täydentämiseen sen sijaan, että nykyisin tutkintoon johtavaa koulutusta käytetään erikoistavana jatkokoulutuksena. Erikoistumiskoulutus mahdollistaa tutkintojen kokonaisuuden ja tutkintojen sisällön kehittämisen siten, että työelämässä tarvittava erikoistuminen voidaan toteuttaa tähän tarkoitukseen sopivalla koulutusmallilla.

Esityksen tavoitteena on yhtenäistää yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen erikoistavaa koulutusta koskevat säännökset ja luoda koulutuksille nykyistä selkeämmät säädöksiin perustuvat tavoitteet ja asema osana koulutusjärjestelmää. Koulutuksiin osallistuvien opiskelijoiden asemaa ja oikeusturvaa parannetaan.

Tavoitteena on myös vahvistaa korkeakoulujen keskinäistä yhteistyötä ja autonomiaa erikoistumiskoulutuksista päättämässä ja parantaa koulutusten valtakunnallista tunnistamista ja vaikuttavuutta. Yliopistojen osalta uudistus luo edellytykset erikoistumiskoulutusten tarjonnan laajentamiseen ja erikoistumiskoulutusten toteuttamiselle myös muutoin kuin osana lisenssiaatin tutkinnon suorittamista.

Erikoistavan koulutuksen sisältö ja asema suhteessa markkinoilla toteutettavaan liiketaloudellisena toimintana järjestettävään täydennyskoulutukseen selkiytyy.

2.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Nykyinen tutkinnon jälkeen suoritettava erikoistavaa koulutusta koskeva säätely on menettänyt merkitystään. Säätelystä kokonaan luopuminen ei kuitenkaan ole perusteltua, koska täydennyskoulutuksena totuttava koulutus muodostaa varsin hajanaisen kokonaisuuden, jossa koulustarjonta keskittyy lähinnä tietyille työelämän osa-alueille eikä kaikkien alojen erikoistumisen tarpeista voida huolehtia riittävän pysyvillä rakenteilla. Korkeakoulujen tutkimukseen perustuvaa asiantuntijuutta kehittävä koulutus ei tarjota riittävästi. Tutkintojen sisältöjen kehittämisen suhteessa tutkinnon jälkeen suoritettavaan koulutukseen on todettu edellyttävän riittävän pysyvää koulutusrakennetta. Erikoistumiskoulutuksen säätely arvioitiin tarpeelliseksi, jotta korkeakoulujen tutkimuk-

seen perustuva erikoistava koulutus muodostaisi oman järjestelmänsä ja koulutus asemoituisi samalla osaksi korkeakoulujen perustetävää.

Uutta erikoistumiskoulutusta valmistellut työryhmä asetti tavoitteeksi ohjausjärjestelmän, jolla erilaisten erikoistumiskoulutusten määrä pysyisi hallittavana ja niitä luotaisiin vain sellaisiin koulutus- ja yhteiskuntapolitiisesti merkittäviin tarpeisiin, jotka vastaavat erikoistumiskoulutuksen tarkoitusta ja luonetta. Koulutusten määrällinen hallinta vahvistaisi samalla erikoistumiskoulutusten erityistä täydennyskoulutuksesta erottuvaa asemaa ja helpottaisi koulutusten korkean laadun varmistamista.

Vaihtoehtona tämän saavuttamiseksi pohdittiin mahdollisuutta laajentaa nykyistä koulutusvastuusetusta (Opetusministeriön asetus yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä, yliopistojen koulutusohjelmista ja erikoistumiskoulutuksista). Tällä hetkellä koulutusvastuusetuksessa on säädetty yliopistojen erikoistumiskoulutuksista.

Vaihtoehtona olisi, että nykyiset lisensiaattitutkintoon sisältyvät erikoistumiskoulutukset sekä farmaseutin erikoistumiskoulutus säilyisivät edellä mainitussa asetuksessa. Uusien erikoistumiskoulutusten luominen edellyttäisi asetuksen muuttamista. Asetusmuutos valmisteltaisiin opetus- ja kulttuuriministeriössä yhteistyössä yliopistojen kanssa. Ammattikorkeakoulujen osalta menettely edellyttäisi uuden asetuksen luomista. Tällainen menettely arvioitiin kuitenkin raskaaksi ja jäykäksi sekä työelämän tarpeisiin heikosti reagoivaksi. Vastaavaa arviointia on tehty myös lääkäreiden erikoistumiskoulutuksen osalta. Sosiaali- ja terveysministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmässä on arvioitu, ettei erikoislääkärikoulutuksesta ole enää tarpeen säätää tutkintoon johtavana koulutuksena, koska kyse ei ole luonteeltaan ja toteutustavaltaan yliopiston muihin tutkintoihin rinnastuvasta koulutuksesta, vaan työssäoloaikana tarjottavasta palvelujärjestelmän tarpeisiin vastaavasta erikoistumisesta. Koulutuksen toteuttaminen tutkintoina, joista säädetään valtioneuvoston asetuksella, on hidastanut ja jäykistänyt koulutukseen liittyvää päätöksentekoa ja joissain tapauksissa erikoisalojen kehittämistä. (Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutusten ohjauksen

siirtoa valmisteleva työryhmä Työryhmän väliraportti 18.12.2012). Se ei myöskään olisi nykyisten korkeakoulupoliittisten linjausten mukaista. Korkeakouluja koskevien uudistusten tavoitteena on ollut lisätä niiden tutkintoja ja koulutusvastuita koskevaa autonomiaa ja näin vahvistaa korkeakoulujen edellytyksiä suunnata koulutustarjontaan nykyistä joustavammin tarpeiden mukaisesti.

Vaihtoehtona korkeakoulujen sopimusmenettelyyn perustuvalle erikoistumiskoulutusjärjestelmälle työryhmä pohti myös yksittäisten koulutusten akkreditointijärjestelmää, jolla määritettäisiin kulloinkin tarjolla olevat koulutukset. Yhden koulutustyyppin akkreditointia ei kuitenkaan pidetty perusteltuna suhteessa valittuun kansalliseen korkeakoulutuksen laadunvarmistukseen ja korkeakoulujen autonomiseen asemaan. Tarkoitus on, että esityksessä ehdotettu erikoistumiskoulutuksia koskeva julkinen luettelo ja korkeakoulujen sopimusmenettelyyn kuuluva yhteistyö, jossa harkitaan myös kunkin erikoistumiskoulutuksen tarpeellisuus, korvaavat osittain akkreditoinnin.

Korkeakoulujen tulee vastata toimintansa laadusta. Tähän sisältyisivät myös erikoistumiskoulutukset. Ammattikorkeakoululain 9 § mukaan ammattikorkeakoulu vastaa järjestämänsä koulutuksen ja muun toiminnan laadunvarmistuksesta ja jatkuvasta kehittämisestä. Ammattikorkeakoulun tulee arvioida koulutustaan ja muuta toimintaansa ja niiden vaikuttavuutta. Ammattikorkeakoulun on myös osallistuttava ulkopuoliseen toimintansa ja laatujärjestelmiensä arviointiin säännöllisesti ja julkistettava järjestämänsä arvioinnin tulokset.

Vastaavasti yliopistolain 87 § mukaan yliopistojen tulee arvioida koulutustaan, tutkimustaan sekä taiteellista toimintaansa ja niiden vaikuttavuutta. Yliopistojen on myös osallistuttava ulkopuoliseen toimintansa ja laatujärjestelmiensä arviointiin säännöllisesti. Yliopistojen tulee julkistaa järjestämiensä arviointien tulokset.

Ehdotettavassa toteuttamistavassa korkeakoulujen yhteistyöllä ja näiden yhteistyöllä työelämän kanssa olisi keskeinen rooli uusien erikoistumiskoulutusten kehittämisessä, laadukkaassa toteutuksessa ja vakiinnuttamisessa kansallisen sääntelyn antamissa yleisissä puitteissa. Uutta erikoistumiskoulutusta

valmistelleessa työryhmässä esitettiin monia koulutuksen toteutustavalle ja rakenteelle yhteisiä piirteitä, kuten modulaarinen rakenne ja työssä oppimisen sisällyttäminen pakollisena osiona erikoistumiskoulutuksiin. Näistä päättäminen jää korkeakoulujen omaan päätösvaltaan sopimusyhteistyössä.

2.3 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi korkeakouluissa toteutettavista erikoistumiskoulutuksista. Erikoistumiskoulutukset ovat jo työelämässä toimineille suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä luonteeltaan täydennyskoulutusta pysyvämäksi tarkoitettuja koulutuksia, joita yliopistot ja ammattikorkeakoulut järjestävät korkeakoulututkimnon suorittaneille ja niille, joilla korkeakoulu toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet. Samalla nykyisistä erikoistumiskoulutuksista ja erikoistumisopintoja koskevista säännöksistä luovutaan. Erikoistumiskoulutusten tavoitteena on tuottaa osaamista sellaisilla asiantuntijuusalueilla, joilla ei ole markkinaehtoisena toteutettua koulutustarjontaa.

Erikoistumiskoulutuksena voitaisiin järjestää koulutus, jonka laajuudesta, tavoitteista, kohderyhmästä ja opiskelijan asiantuntemuksen osoittamisesta on sovittu ammattikorkeakoulujen tai yliopistojen keskinäisessä yhteistyössä yhdessä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa.

Vähimmäislaajuudesta ja yhteisistä tavoitteista säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Erikoistumiskoulutukset olisivat osa koulutusjärjestelmää ja niiden rahoitus perustuisi korkeakoulujen perusrahoitukseen ja opiskelijamaksuihin. Erikoistumiskoulutukset perustuvat korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämisosaamiselle ja painoaloille sellaiseen koulutukseen, josta ei ole tarjontaa koulutusmarkkinoilla. Toteuttamistapa vahvistaisi korkeakoulujen autonomista asemaa koulutustehtävän suunnittelussa ja toteutuksessa.

Opiskelijat erikoistumiskoulutukseen ottaisi korkeakoulu. Erikoistumiskoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden oikeusturvan vuoksi opiskelijan asema rinnastuisi säädösten tasolla pääsääntöisesti tutkintoon johtavassa koulutuksessa olevan opiskelijan asemaan. Opiskelijaksi ottaminen, valintaperusteista

päättäminen ja yhdenmukaiset valintaperusteet, opintosuoritusten arviointi, hyväksiluku ja korvaaminen, oikaisun ja muutoksen hakeminen ja kurinpito, opiskelijaksi ilmoittautuminen ja paikan vastaanottaminen koskisivat myös erikoistumiskoulutusta.

Korkeakoulu voi toteuttaa erikoistumiskoulutuksia vain valtioneuvoston asetuksella ja opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädettyjen koulutusvastuusäynnösten rajoissa. Myös erikoistumiskoulutuksista sopiminen tapahtuu näiden säädettyjen koulutusvastuiden mukaisesti. Opetushallitus ylläpitää julkista luetteloa erikoistumiskoulutusta koskevista sopimuksista.

Opetus- ja kulttuuriministeriön vastuulla on koko korkeakoulujärjestelmän seuranta ja ohjaus. Opetus- ja kulttuuriministeriö sopii yliopistolaisissa ja ammattikorkeakoululaisissa säädetyn mukaisesti korkeakoulujen kanssa niiden toiminnalle asetettavista koulutuspolitiikan kannalta keskeisistä tavoitteista sekä niiden toteutumisen seurannasta ja arvioinnista. Jatkossa myös erikoistumiskoulutukset ovat osa tätä sopimusmenettelyä. Korkeakoulujen on toimitettava ministeriölle sopimusmenettelyyn liittyen seurannan ja ohjauksen toteuttamiseksi tarvittavat tiedot, jotta ministeriö saa tarvittavat tiedot järjestelmän toimivuudesta ohjatakseen kokonaisuutta. Opetus- ja kulttuuriministeriö tulee myös seuramaan, että eri kieliryhmien tarpeet tulevat erikoistumiskoulutusten toteuttamisessa riittävässä määrin huomioituksi.

Ensimmäisinä vuosina rahoitus erikoistumiskoulutuksiin on tarkoitettu myöntää valtionavustuksin, jolloin rahoituksen kohdentaminen hankerahoituksena ja siihen liittyvä seurantamenettely toimivat myös alkuvaiheen erityisenä ohjausvälineenä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö tulee jatkossa käymään alakohtaisia erikoistumiskoulutustarpeita kartoittavia ja koordinoivia keskusteluja korkeakoulujen ja työelämän edustajien kanssa.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Erikoistumiskoulutusten myötä korkeakoulujen toteuttaman tutkinnon jälkeen suoritet-

tavan tutkimukseen perustuvan koulutuksen rahoituspohja laajenee. Vaikka erikoistumiskoulutuksia rahoitettaisiin korkeakoulujen perusrahoituksella, niistä voitaisiin periä lisäksi kohtuullisia maksuja. Tarkoituksena on, että yliopiston ja ammattikorkeakoulun perusrahoitusta lisätään erikoistumiskoulutuksen toteuttamiseksi vuodesta 2017. Vuodesta 2017 alkaen erikoistumiskoulutuksessa suoritettavat opintopisteet tulisivat, vastaavalla tavalla kuin esimerkiksi avoimena yliopistopetoksena suoritettavat opinnot, rahoitustekijäksi yliopistojen rahoitusmalliin, jolla yliopistolain mukainen perusrahoitus jaetaan. Vastaavasti erikoistumiskoulutuksessa suoritettavat opintopisteet tulisivat rahoitustekijäksi myös ammattikorkeakoulujen rahoitusmalliin, jolla opetus- ja kulttuuriministeriö jakaa ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen. Tilastopohjan luominen mahdollistaa rahoitusuudistuksen toteuttamisen aikaisintaan vuodesta 2017. Tällöin uudistus voitaisiin toteuttaa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen sopimuskauden vaihtuessa.

Yliopistot ja opetus- ja kulttuuriministeriö sopivat yliopistojen toiminnallisista ja määrällisistä tavoitteista sekä niiden vaatimista määrärahoista. Neuvottelut käydään kolmi-vuotisen sopimuskauden alussa. Sopimuksessa määritellään myös tavoitteiden seuranta ja arviointi sekä toiminnan kehittäminen. Rahoitusmallin kehittämisen lähtökohdaksi on asetettu rahoituskriteerien selkeys ja läpinäkyvyys siten, että yksittäisen yliopiston rahoituksen tason voi kohtuullisesti ennakoida. Erikoistumiskoulutuksen ollessa täysin uusi rahoitustekijä, sitä koskeva muutos on tarkoituksenmukaista toteuttaa vuodesta 2017 alkaen, jolloin myös seuraava sopimuskausi alkaa.

Ammattikorkeakoulujen uusi rahoitusmalli on tullut voimaan vuonna 2014. Jatkossa opetus- ja kulttuuriministeriö ja ammattikorkeakoulu sopivat määrävuosiksi kerrallaan ammattikorkeakoulun toiminnalle asetettavista koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan kannalta keskeisistä määrällisistä ja laadullisista tavoitteista sekä niiden toteutumisen seurannasta ja arvioinnista. Siirryttäessä vuonna 2015 valtion rahoitukseen perustuvaan rahoitusmallin rahoituksen määräytymistekijöihin ja niiden keskinäisiin painotuksiin ei esitetä muutoksia. Ammatti-

korkeakoulujen rahoitusmallia on suunniteltu arvioitavan uudelle sopimuskaudelle vuodesta 2017. Ensimmäiset tilastotiedot uusista erikoistumiskoulutuksista ovat käytettävissä vuonna 2016, jolloin määritellään rahoitusta vuodelle 2017.

Oppisopimustyyppisen täydennyskoulutuksen valtionrahoituksesta on tarkoitus luopua ja kohdentaa mainittuun toimintaan osoitetut määrärahat jatkossa erikoistumiskoulutusten rahoittamiseen. Oppisopimustyyppistä täydennyskoulutusta on rahoitettu valtionavustuksina valtion talousarvion momentilta 29.30.32, jolla tähän tarkoitukseen on ollut varattuna 4 miljoonaa euroa. Tarkoituksena on, että vuosina 2015 ja 2016, ennen rahoituksen siirtymistä osaksi yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen perusrahoitusta, erikoistumiskoulutukseen kohdennettu valtionrahoitus myönnetään yliopistoille ja ammattikorkeakouluille valtionavustuksin. Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän rahoituksen lisäksi myös muut hallinnonalat voivat kohdentaa rahoitusta erikoistumiskoulutusten toteuttamiseksi omalla hallinnonalalla havaituihin erikoistumiskoulutuksen tarpeisiin.

Korkeakoulujen toteuttaman tutkinnon jälkeen suoritettavan tutkimukseen perustuvan koulutuksen maksut vaihtelevat tällä hetkellä laajasti. Osana uudistusta yhtenäistetään myös erikoistumiskoulutuksesta perittäviä maksuja. Maksujen enimmäismäärästä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Perittävät maksut voisivat olla korkeammat kuin esimerkiksi nykyisissä ammatillisissa erikoistumisopinnoissa, mutta selvästi alhaisemmat kuin liiketaloudellisesti hinnoitellussa täydennyskoulutuksessa. Erikoistumiskoulutus on suunnattu korkeakoulututkinnon suorittaneille ja koulutuksen kohderyhmän työllisyysaste ja ansiotaso mahdollistavat nykyistä korkeampien opiskelijamaksujen perimisen. Jatkossa kaikista erikoistumiskoulutuksista voitaisiin periä opiskelijamaksuja yhtenäisin periaattein.

Tarkoituksena on, että asetuksella maksun suuruus määritellään enimmäiseuromääränä opintopistettä kohden. Samalla eräiden nykyisten erikoistumiskoulutusten maksuttomuudesta luovutaan. Korkeakoulut päättäisivät itse perittävän maksun suuruuden asetuksella säädettyjen enimmäismäärien rajoissa.

Erikoistumiskoulutusta voidaan korkeakoulun niin päättäessä tarjota myös maksutta.

Uudistus mahdollistaa erikoistumiskoulutuksen laajentamisen uusille aloille, mikä parantaa vaativan erikoistumiskoulutuksen saatavuutta kohtuullisin osallistujamaksuin. Erikoistumiskoulutuksiin kohdennettavaksi aiottu 4 miljoonan euron julkinen rahoitus mahdollistaa erikoistumiskoulutuksen vuosittain arviolta noin 1000—2000 opiskelijalle. Opiskelijamäärään vaikuttavat opintokokonaisuuksien laajuudet, järjestettävän koulutuksen kustannukset ja opiskelijan mak-suosuuden suuruus.

Erikoistumiskoulutuksia koskevan julkisesti saatavilla olevan luettelon on tarkoitus olla teknisesti yksinkertainen yhteenveto voimassa olevista erikoistumiskoulutusta koskevista korkeakoulujen sopimuksista. Erikoistumiskoulutusta koskevien sopimusten luettelon ylläpitämisestä arvioidaan aiheutuvan vain vähäisiä kustannuksia.

3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut sopivat jatkossa erikoistumiskoulutuksista. Uusi sopimismenettely luo korkeakouluille tarpeen yhteistyön tiivistämiseen ja yhteisten sopimismenettelyjen kehittämiseen. Sopimismenettelyjen käynnistäminen vaatii yliopistoilta ja ammattikorkeakouluilta etenkin aluksi resursseja. Toteutettavan opetuksen suunnittelu sen sijaan vastaa sitä mihin tutkintokoulutuksessa ja nykyisissä erikoistumiskoulutuksissa ja -opinnoissa on totuttu.

Erikoistumiskoulutukset ovat jatkossa osa julkisesti rahoitettua koulutusjärjestelmää. Vaikka erikoistumiskoulutusten järjestäminen kuuluu jatkossa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tehtäviin, ei yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla kuitenkaan ole velvollisuutta toteuttaa tiettyä määrää erikoistumiskoulutusta, vaan toteuttaminen perustuu kunkin korkeakoulun harkintaan. Harkinnassa korkeakoulun tulee arvioida muun ohella mahdollisuutensa toteuttaa erikoistumiskoulutusta kulloinkin käytettävissä olevilla taloudellisilla voimavaroilla ja henkilöstöresursseilla. Erikoistumiskoulutusten toteuttamisella saattaa olla myös vaikutuksia korkeakoulukohtaisesti esimerkiksi opetushenki-

löstön määrään tai työkuviin. Koska erikoistumiskoulutusten syntyminen ja niiden toteuttaminen ja sisältö perustuvat korkeakoulujen harkintaan ja niiden tekemisiin päätöksiin ja sopimuksiin, ei näiden vaikutusten yksityiskohtainen arviointi hallituksen esityksessä ole mahdollista.

Rahoituksen myöntäminen erikoistumiskoulutuksiin valtionavustuksina vuosina 2015 ja 2016 aiheuttaisi jonkin verran hallinnollista työtä sekä yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa että opetus- ja kulttuuriministeriössä.

Erikoistumiskoulutuksia koskevan julkisen luettelon perustaminen ja ylläpitäminen on tarkoitus antaa Opetushallituksen tehtäväksi. Erikoistumiskoulutuksia koskevia sopimuksia arvioidaan ensimmäisinä vuosina syntyvän muutamia kymmeniä. Luetteloon on tarkoitus merkitä sopimuksia koskevat perustiedot. Luettelon ylläpitoon liittyvä hallinnollinen työ olisi luettelon yksinkertaisuuden ja harvakseltaan tapahtuvan päivittämisen vuoksi erittäin vähäinen.

3.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Uudet erikoistumiskoulutukset perustuvat työelämän ja työelämässä toimivien asiantuntijoiden ja sellaisiksi tähtäävien tarpeisiin. Asiantuntijuus ei kehity vain työkokemuksen kautta. Pelkät työelämän käytäntöjen myötä välittyvät taidot eivät riitä turvaamaan korkeatasoista osaamista. Asiantuntijuuden edistäminen edellyttää toimintaa testaavaa tarkastelua, jota voidaan tarjota empiiriseen tutkimukseen tai muulla tavoin koeteltuun tietoon perustuvassa koulutuksessa. Erikoistumiskoulutus luo pysyviä ratkaisuja sellaisiin yhteiskunnallisesti merkittäviin asiantuntijaosaamisen tarpeisiin, joihin vastataan korkeakouluissa tehtävään tutkimukseen ja kehittämistyöhön perustuvalla koulutuksella, ja johon ei ole taloudellisena toimintana toteutettavaa koulutustarjontaa.

Erikoistumiskoulutukset parantavat korkeakoulutettujen mahdollisuuksia saavuttaa syvällistä, työelämän tarpeiden mukaan rajattua ja määriteltyä erikoisosaamista. Näin ylläpidetään ja parannetaan yhteiskunnan kannalta kriittisen tärkeän asiantuntijatyövoiman kykyä toimia tehtävissään. Työpaikkojen henkilöstön kehittämisen tueksi erikoistu-

miskoulutukset tarjoavat valmiita rakenteita ja osaamiskokonaisuuksia. Usein lyhyempään ja hajanaisempaan täydennyskoulutukseen verrattuna ne antavat mahdollisuuden kehittää henkilöstön osaamista selkeämmin uudelle tasolle joustavin toteutusmahdollisuuksin.

Ehdotettu sääntely myös selkeyttää ja yhdenmukaistaa erikoistumiskoulutusten asemaa suhteessa täydennyskoulutukseen. Sopimusmenettely ja koulutuksista pidettävä julkinen luettelo parantavat tutkinnon jälkeisen koulutuksen pysyvyyttä ja läpinäkyvyyttä ja sopimusmenettely myös takaa voimavarojen kohdentamisen niille aloille, joilla erikoistumiskoulutukseen on yhteisesti todettu tarve.

Koulutuksilla voidaan myös ennakoita työelämän muutoksia ja viedä niitä haluttuun suuntaan. Uudet, nousevat asiantuntijuusalueet ovat yhä enemmän perustaltaan monialaisia ja -tieteisiä. Sopimusmenettely ja siihen liittyvä korkeakoulujen ja työelämän yhteistyö mahdollistavat tällaisten koulutusten muodostamisen ja toteuttamisen, myös korkeakoulusektorien välisenä yhteistyönä. Koulutuksilla osaltaan varmistetaan työ- ja elinkeinoelämän uudistumista ja kehittymistä.

Koulutuksella on vaikutusta työurien pituuteen erityisesti niiden loppupäässä. Paremmiin koulutetut ikäluokat jatkavat työssä pidempään. Jatkuvaan osaamisen kehittämiseen ja koulutukseen panostamalla työpaikat ja yksilöt voivat edelleen vaikuttaa työssä jaksamiseen ja tätä kautta myös työssä pysymiseen.

Arvostetuilla ja työelämässä tunnustetuilla erikoistumiskoulutuksilla voidaan vähentää moninkertaista korkeakoulututkintojen suorittamista. Heikon urakehityksen tai työttömyyden uhka on houkuttanut monia suorittamaan useampia tutkintoja, koska työmarkkina-arvoa merkittävästi lisäävää tarkoituksenmukaista täydennyskoulutusta ei ole ollut tarjolla. Tilanne on pahimmillaan johtanut siihen, että eräillä aloilla tutkintoon johtavaa koulutusta on voitu käyttää sekä perustutkintona että ammatillisena jatkokoulutuksena. Erikoistumiskoulutusten tulee vastata työelämän ja työelämässä toimivien asiantuntijoiden tarpeisiin niin, että tutkintoon johtavan koulutuksen käyttäminen ammatillisena jatkokoulutuksena vähenee ja paikat suuntautu-

vat niille, joilla ei vielä ole korkeakoulututkintoa.

Erikoistumiskoulutuksien käyttöön ottamisella ei ole suoria vaikutuksia sukupuolten väliseen tasa-arvoon, mutta ehdotus saattaa parantaa mahdollisuuksia järjestää erikoistumiskoulutuksia nykyistä tasaisemmin sekä nais- että miesvaltaisilla aloilla. Vuonna 2012 korkeakouluopiskelijoista oli 54 prosenttia naisia, mutta koulutusaloittain tarkasteltuna vaihtelu oli suurta. Monilla aloilla naiset ovat suorittaneet miehiä enemmän tutkintoja. Tietyillä koulutusaloilla, kuten tekniikassa, naisten osuus on miehiä vähäisempi. Nykyiset säädetyt erikoistumiskoulutukset ovat suuntautuneet sosiaali- ja terveydenhuoltoalalle, jonka opiskelijoista suurin osa on naisia. Korkeakouluissa ei ole käytössä sukupuolikiintiöitä opiskelijavalinnoissa. Myöskään lakiehdotuksessa ei esitetä sukupuolikiintiöiden käyttöön ottamista erikoistumiskoulutuksissa. Korkeakoulujen tulee huolehtia siitä, että erikoistumiskoulutuksia toteutettaessa huolehditaan kummankin sukupuolen mahdollisuuksista osallistua tutkinnon jälkeiseen koulutukseen. Naisten ja miesten välisestä tasa- arvosta annetun lain (609/1986) mukaan korkeakouluja koskee velvollisuus tasa- arvon toteuttamiseen koulutuksessa ja opetuksessa.

4 Asian valmistelu

4.1 Valmisteluvaiheet ja aineisto

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman vuosille 2011—2016 mukaan korkeakoulututkinnon suorittaneiden täydennyskoulutusmahdollisuuksia parannetaan luomalla tutkintoa täydentäviä, vähintään 30 opintopisteen laajuisia korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 21.6.2012 työryhmän valmistelemaan tarkemmat ministeriön ja korkeakoulujen yhteiset tavoitteet erikoistumiskoulutusten kehittämiseksi ja laadunvarmistukselle ja tarvittaville säädösmuutoksille. Työryhmä jätti ehdotuksensa 18.6.2013 (Asiantuntijuus edellä. Korkeakoulujen uusi erikoistumiskoulutus. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:7)

Työryhmä laati nykytilan kuvauksen ja nykytilan arvioinnin, kansainvälisen vertailun ja ehdotuksen korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksista. Työryhmä valmisteli ehdotukset lainsäädäntömuutoksista. Työryhmämuiotiossa on käsitelty laajemmin asiantuntijuutta ja sen kehittämistä sekä erikoistumiskoulutuksen tehtävää, tavoitteita ja asemaa korkeakoulujen, työelämän ja työnantajien, koulutusjärjestelmän ja opiskelijoiden näkökulmasta. Työryhmä teki useita erikoistumiskoulutuksen toteuttamiseen liittyviä pedagogisia, sisällöllisiä ja koulutuksen organisointiin liittyviä esityksiä. Lähtökohdat on huomioitu säännösmuutosehdotuksissa.

Hallituksen esitys on valmisteltu korkeakoulujen uutta erikoistumiskoulutusta pohtineen työryhmän ehdotusten ja sen perustelujen pohjalta opetus- ja kulttuuriministeriössä.

4.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Esityksestä on valmistelun yhteydessä pyydetty lausunnot tai asiasta ovat lausuneet seuraavat tahot:

yliopistot, ammattikorkeakoulut, ministeriöt, Opetushallitus, keskeiset työmarkkina- ja yrittäjäjärjestöt, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry, Suomen yliopistot UNIFI ry, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry, Suomen Ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry, Professoriliitto ry, Tieteentekijöiden Liitto ry, Suomen Puheterapeuttiliitto ry, Suomen Psykologiliitto ry, Suomen Farmasialiitto, Sairaala fyysikot ry, Sairaalakemistit ry, Suomen sairaalamikrobiologit ry, Suomen Solubiologit ry, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, Tekniikan Akateemiset, Suomen ekonomiliitto Sivistystyönantajat ry, Yliopistojen opetusalan liitto YLL ry, Avoin yliopiston foorumi, Yliopistojen aikuis-koulutusverkosto, Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto Valvira, Säteilyturvakeskus, Poliisiammattikorkeakoulu, Maanpuolustuskorkeakoulu, Valtion työmarkkinalaitos, valtakunnallinen yliopistojen psykoterapeuttikoulutuskonsortio, EFPP Suomen kansallinen verkosto ry, Farmasian erikoistumiskoulutusten yhteistyöverkosto, Valtakunnallinen sosiaaliryöy yliopistoverkosto

SOSNET, Psykonet yliopistoverkosto ja Kansaneläkelaitos.

Lausunnoista on laadittu yhteenveto.

Pääosa lausunnonantajista kannatti hallituksen esityksen tavoitteita ja erikoistumiskoulusta koskevan sääntelyn selkeyttämistä ja yhtenäistämistä. Erikoistumiskoulutuksen tavoitteet, vähimmäislaajuus, korkeakoulujen mahdollisuus sopia useista asioista, aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen ja erikoistumiskoulutuksen työelämäyhteys saivat laajaa kannatusta ja niihin liittyen tehtiin vain yksittäisiä muutosehdotuksia. Muiden lausunnonantajien näkemyksestä poiketen Elinkeinoelämän keskusliitto kuitenkin katsoi, ettei ehdotettuja lainsäädäntömuutoksia tule toteuttaa.

Ne verkostot, jotka toteuttavat asetuksessa 568/2005 tarkoitettuja erikoistumiskoulutuksia sekä kyseisiä ammattiryhmiä edustavat ammattijärjestöt suhtautuvat varauksellisesti nykyisten erikoistumiskoulutuksia koskevien säännösten kumoamiseen. Verkostot ovat tulkinneet säännösten turvaavan nykyisten erikoistumiskoulutusten järjestämisen. Yliopistoilla ei nykyiselläänkään ole velvollisuutta järjestää erikoistumiskoulutuksia, eikä kaikkia säädettyjä koulutuksia ole toteutettu. Erikoistumiskoulutuksen uudistuksen arvioidaan turvaavan myös nykyisten erikoistumiskoulutusten järjestämistä muun muassa laajempien rahoitusedellytysten vuoksi. Valviran mukaan esitys ei vaikuta heidän toimintaansa ja jatkossakin nimikesuojaus voidaan myöntää erikoistumiskoulutuksen perusteella.

Esitetty sopimusmenettely ja korkeakoulujen päätösvallan lisääminen saivat kannatusta. Joissain lausunnoissa esitettiin ministeriön ohjausvallan lisäämistä, mutta toisissa taas ehdotetun sopimusmenettelyn väljentämistä. Monet lausunnonantajat pitivät tärkeänä, että sopimusmenettely mahdollistaa monialaiset erikoistumiskoulutukset. Erikoistumiskoulutuksen opiskelijan aseman muuttaminen siten, että opiskelijan oikeusturva taattaisiin, sai kannatusta.

Useat lausunnonantajat tekivät muutosesityksiä erikoistumiskoulutuksen rahoitukseen. Osa korkeakouluista haluaisi päättää itse maksuista ilman enimmäismäärää. Osa lausunnonantajista taas haluaisi säilyttää kohualliset maksut tai piti ehdotettuja maksuja

liian korkeina. Monet lausunnonantajat pitivät haasteellisena osoittaa riittävästi julkista rahoitusta erikoistumiskoulutusten toteuttamiseen. Suuri osa yliopistoista vastusti erikoistumiskoulutusten tuomista jatkossa rahoitusmalliin, mutta esitys sai kannatusta ammattikorkeakouluissa ja sidosryhmissä. Monet lausunnonantajat halusivat monikanavaisempaa rahoitusta, esimerkiksi suurempaa maksuosuutta työnantajille ja muille hallinnonaloille.

Tavoitteena on huomioida lausuntopalautte erikoistumiskoulutuksen perittävien maksujen enimmäiseuromäärän määrittelyssä. Työnantajat voivat osallistua omien päätösten mukaisesti opiskelijamaksun kattamiseen. Erikoistumiskoulutuksen lähtökohtaa ei ole arvioitu tarpeelliseksi muuttaa siten, että koulutus olisi liiketoimintaa. Erikoistumiskoulutukseen osoitettava lisärahoitusta voidaan pitää alkuvaiheessa riittävänä uusista erikoistumiskoulutuksista sopimiseen ja niiden toteuttamiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksen suuntaaminen pysyvästi valtion avustuksina lisäisi hallinnollista työtä opetus- ja kulttuuriministeriössä ja kaventaisi korkeakoulujen autonomiaa erikoistumiskoulutusten järjestämisessä.

Lausunnoissa nostettiin esiin kysymyksiä ja ehdotuksia, jotka liittyvät eräisiin erikseen säädettyihin koulutuksiin (opettajankoulutus, psykoterapeuttikoulutus) sekä avoimen yli-

opisto-opetuksen ja erillisten opintojen maksuihin. Edellä tarkoitetut koulutukset eivät ole esitetyssä sopimusmenettelyssä sovittavia ja niihin liittyvät kysymykset on arvioitava ja ratkaistava erikseen.

Lausuntopalautteeseen erikoistumiskoulutuksen hallinnollisen työn lisääntymisestä Opetushallituksesta on vastattu tarkentamalla säännöstä erikoistumiskoulutuksia koskevista julkisesta luettelosta. Lausuntopalautteen perusteella on myös tarkennettu perusteluja muun muassa markkinaehtoisuuden arvioinnin, säädettyjen koulutusten aseman, erikoistumiskoulutuksen ja lisensiaatin tutkinnon suhteesta sekä lisätty viittaus säteilyturvaa koskevaan direktiiviin.

4.3 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy vuoden 2015 valtion talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Samanaikaisesti tämän esityksen kanssa eduskunnassa on käsiteltävänä opiskelijavalintaa koskeva hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta, jossa ehdotetaan myös muutettavaksi yliopistolain 36 §:ää ja ammattikorkeakoululain 28 §:ää siten, että muutokset tulisivat voimaan samanaikaisesti tämän esityksen muutosten kanssa vuoden 2015 alusta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Yliopistolaki

7 §. *Tutkinnot ja muu koulutus sekä tutkintorakenne.* Pykälän 1 momentin yleissääntöön liitettyjen yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista ja muusta koulutuksesta lisättäisiin erikoistumiskoulutus. Muilta osin momentti vastaisi sisällöllisesti voimassa olevaa lainsäädäntöä. Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti yliopistot voivat järjestää myös jatkossa täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta. Momenttiin lisätään avoimen yliopisto-opetuksen määritelmä vastaavasti kuin ammattikorkeakoululaissa on määritetty avoin ammattikorkeakouluopetus.

Erikoistumiskoulutukset ovat osaksi koulutusjärjestelmää tulevia uusia kokonaisuuksia, jotka vastaavat työelämän ja korkeakoulutettujen osaamistarpeisiin. Erikoistumiskoulutukset eivät ole tutkintokoulutusta eivätkä täydennyskoulutusta vaan oma koulutusmuotonsa. Erikoistumiskoulutusta on tarkoitus luoda sellaiseen yhteiskunnallisesti merkittävään pysyväisluonteiseen osaamistarpeeseen, johon voidaan vastata korkeakoulussa tehtävään tutkimukseen perustuvalla koulutuksella ja johon ei ole liiketaloudellisena toimintana toteutettavaa koulutustarjontaa. Erikoistumiskoulutus ei siis olisi yleissivistävää tai harrastustoimintaan liittyvää koulutusta, yleiseen täydennyskoulutustarpeeseen vastaavaa koulutusta eikä avoimilla koulutusmarkkinoilla toimivaa, korkeakoulujen ja muiden organisaatioiden palvelutarjontaa vastaava ja tämän tarjonnan kanssa kilpailevaa täydennyskoulutusta. Tutkintokoulutuksesta erikoistumiskoulutukset eroavat ennen kaikkea tavoitteiltaan. Erikoistumiskoulutuksilla tavoitellaan laajan osaamis pohjan sijaan tarkkarajaisempaa työelämässä tarvittava osaamista.

Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että lainkohdasta poistettaisiin säännös, jonka mukaan erikoistumiskoulutusten aloista voidaan säätää opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Jatkossa yksittäisistä erikoistumiskoulutuksista ei enää annettaisi asetus- tai säännöksiä vaan niistä päätettäisiin

yliopistot sopimusmenettelyssä yhdessä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa.

7 a §. *Erikoistumiskoulutukset.* Pykälä on uusi. Pykälässä säädettäisiin uusista yliopistojen erikoistumiskoulutuksista.

Pykälän 1 momentin mukaisesti erikoistumiskoulutus suoritetaan korkeakoulututkinnon jälkeen. Erikoistumiskoulutukset suunnattaisiin pääsääntöisesti alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneille, jo työelämässä toimineille, jotka asiantuntijaurallaan tarvitsevat osaamisen vahvistamista. Tarkoituksena on, että erikoistumiskoulutukset olisivat tavoitteiltaan työelämän kehittämistarpeisiin perustuvia ja niiden toteutuksessa yhdistyisivät korkeakoulujen järjestämä koulutus sekä osaamisen kehittäminen työympäristössä ja -yhteisössä työssäoppimalla.

Erikoistumiskoulutuksen vähimmäislaajuudesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Erikoistumiskoulutuksen säädetty vähimmäislaajuus takaa osaltaan, että kaikki erikoistumiskoulutukset perustuvat laajoihin osaamiskokonaisuuksiin erotuksena lyhytkestoisemmasta ja suppeammasta täydennyskoulutustarjonnasta. Sen sijaan enimmäislaajuudesta ei olisi tarpeen säätää, vaan työelämän tarpeet määrittävät viime kädessä erikoistumiskoulutuskokonaisuuksien tosiasiallisen laajuuden.

Pykälän 3 momentin mukaisesti yksittäisistä erikoistumiskoulutuksista ei enää jatkossa säädettäisi, vaan niistä päätettäisiin korkeakoulut tarkemmin säädettyä sopimusyhteistyössä. Erikoistumiskoulutuksena voitaisiin järjestää koulutusta, joka vastaa tämän pykälän nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa erikoistumiskoulutukselle asetettuja laajuutta ja yleisiä tavoitteita sekä josta tässä pykälässä ja sen nojalla annetuissa säännöksissä säädettyä menettelyä noudattaen on korkeakoulujen kesken sovittu. Erikoistumiskoulutuksia eivät olisi ne koulutukset, joiden sisällöstä, tavoitteista tai toteuttamistavasta on erikseen säädetty.

Erikoistumiskoulutuksesta sopimisesta ja sopimuksen sisällöstä annettaisiin tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Tarkoituksena on, että korkeakoulujen yhteistyössä sovittaisiin vähintään koulutuksen ni-

mestä, laajuudesta, tavoitteista ja kohderyhmästä sekä opiskelijan asiantuntemuksen osoittamistavasta. Myös muista asioista voidaan sopia tarpeen mukaan. Näitä voisivat olla esimerkiksi koulutuksen rakenne, työssä oppimiseen liittyvät vaatimukset, hyväksilukemisen periaatteet, koulutuksen tavoiteaika tai siitä perittävät maksut. Keskinäisen yhteistyön piiriin kuuluisi myös erikoistumiskoulutuksen alan kehittymisen seuraaminen ja ennakointi. Sopimus tehtäisiin määräajaksi tai toistaiseksi.

Erikoistumiskoulutuksena järjestettävässä koulutuksessa asiantuntijuutta kehitettäisiin yhdistämällä työkokemusta ja koulutusta korkeakoulujen tutkimustietoon. Koska tavoitteena on, että erikoistumiskoulutusta luodaan sellaiseen yhteiskunnallisesti merkittävään osaamistarpeeseen, johon voidaan vastata korkeakouluissa tehtävään tutkimukseen perustuvalla koulutuksella ja johon ei ole liiketaloudellisena toimintana toteutettavaa koulutustarjontaa, tulisi myös erikoistumiskoulutuksen yhteiskunnallista tarvetta ja suhdetta muuhun koulutustarjontaan arvioida sopimusyhteistyössä. Olennaista on koulutuksen kohderyhmän ja sen arvioiminen, onko koulutusmarkkinoilla jo valmiiksi vastaavaa osaamista tuottavia koulutuskokonaisuuksia.

Erikoistumiskoulutuksista sovittaisiin koulutusvastuiden mukaisesti. Sopimusmenettely olisi avoin kaikille niille yliopistoille, joilla on koulutusvastuu sillä koulutusosalalla, jolla erikoistumiskoulutus järjestetään ja sopijaosapuolina olisivat kaikki mainitun koulutusalan koulutusvastuulliset yliopistot tai niiden enemmistö. Sopimukseen voivat liittyä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen lisäksi myös puolustusministeriön hallinnonalaan kuuluva Maanpuolustuskorkeakoulu sekä sisäministeriön hallinnonalaan kuuluva Poliisiammattikorkeakoulu. Yksittäisen yliopiston päätöksellä erikoistumiskoulutusta voidaan järjestää vain, jos sillä on ainoana kyseisen koulutusalan koulutusvastuu. Erityisen tärkeää on sopia korkeakoulujen keskinäisenä yhteistyönä siitä, että erilaisten erikoistumiskoulutusten määrä on tarkoituksenmukainen.

Sopimusmenettely mahdollistaa myös monialaiset ja korkeakoulusektoreiden yhteiset erikoistumiskoulutukset. Monitieteinen ja -

alainen erikoistumiskoulutus sijoitetaan sopijaosapuolia määriteltäessä sille koulutusalaalle, jolle se pääosiltaan kuuluu. Alan määrittelyssä apuna voi käyttää arviota siitä, minkä alan tutkinnon tuottamalle osaamiselle suunnitellun erikoistumiskoulutuksen opintosisällöt ensisijaisesti rakentuvat. Koulutuksen järjestäminen tapahtuu koulutusvastuiden puitteissa.

Tarkoituksena on, että erikoistumiskoulutukset vastaisivat työelämän ja korkeakoulujen yhdessä määrittelemiin osaamisen kehittämisen tarpeisiin. Tämän vuoksi laissa tarkoitetun sopimuksen syntymisen edellytyksenä olisi, että sopimusmenettelyn aikana tehdään aitoa yhteistyötä työelämän edustajien kanssa. Työelämää edustavat tahot määrittävät kunkin sopimuksen tarkoituksen ja tavoitteiden perusteella. Työelämän näkökulman huomioon ottaminen tarkoittaa, että sopimusmenettelyn aikana tulee hankkia tarvittavan laaja ja monipuolinen näkemys toimialan asiantuntijuuden kehittämiseen liittyvistä koulutustarpeista. Ainoastaan yhden toimialan yrityksen tai yhden työelämää edustavan järjestön näkökulmaa ei tavallisesti voida pitää riittävänä, vaan sopimusmenettelyssä tulisi olla pyrkimys osaamisen kehittämistarpeiden objektiiviseen ja monipuoliseen tarkasteluun. Ministeriöillä on yleensä hyvä edustamansa toimialan osaamistarpeiden tuntemus. Ministeriö ei kuitenkaan voi yksin edustaa sopimuksen tarkoittamaa työelämää, ellei kyseessä ole ministeriön toimialallaan rahoittama erikoistumiskoulutus. Työelämän osallistuminen dokumentoidaan erikoistumiskoulutusta koskevaan sopimukseen siten, että sopimuksesta käyvät ilmi, työelämää sopimusmenettelyssä edustaneet tahot ja se tapa jolle he ovat osallistuneet sopimusmenettelyn aikaiseen yhteistyöhön. Sopijaosapuolina sopimuksessa ovat kuitenkin korkeakoulut.

Myös koulutuksen järjestämisestä annettaisiin tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Sopimusosapuolena olevat yliopistot voisivat järjestää erikoistumiskoulutusta koulutusvastuidensa puitteissa. Kukin yliopisto määrittelee itse järjestettävän erikoistumiskoulutuksen sisällön noudattaen mitä erikoistumiskoulutuksista säädetään ja mitä kyseistä erikoistumiskoulutusta koskevassa korkeakoulujen välisessä sopimuksessa

on sovittu. Yliopisto myös vastaa totutettavan erikoistumiskoulutuksen laadunvarmistuksesta. Yliopisto voi yliopistolain 11 §:n mukaisesti toteuttaa erikoistumiskoulutuksia opetuskielensä mukaisesti suomeksi, ruotsiksi tai tarvittaessa myös muilla kielillä.

Erikoistumiskoulutukset voisivat olla yhteisiä kokonaisuuksia tai koostua osista, jolle on määritelty omat sisällöt ja osaamistavoitteet ja jotka voidaan suorittaa myös erikseen. Edellä kuvatun modulaarisuuden etuna olisi joustavuus, jolloin koulutuksen osia voidaan suorittaa tarpeen mukaan ja työelämän vaatimuksiin sopeutuvilla aikatauluilla. Modulaarisen rakenteen riskinä on kuitenkin pirstoutuneisuus. Tämän vuoksi yliopiston on huolehdittava siitä, että kokonaisuudesta muodostuu riittävän yhtenäinen perusta asiantuntijuudelle. Ohjauksella on suuri merkitys osien valinnan ja niiden suorittamisen onnistumisessa. Joustavista aikatauluista huolimatta koulutuksille voidaan määritellä tavoitteellinen suorittamisaika.

Työelämän tarpeet voivat edellyttää, että johonkin tiettyyn työelämän osa-alueeseen erikoistutaan myös osana tutkintokoulutusta. Tämän vuoksi joissakin tapauksissa voi olla perusteltua tarjota tiettyjä osaamistavoitteita sisältäviä kokonaisuuksia tai niiden osia sekä tutkinnon osana että tutkinnon jälkeisenä erikoistumiskoulutuksena. Tällainen ratkaisu mahdollistaa joustavan työvoiman uudelleen kouluttamisen työvoimapulan aloille. Joissain tapauksissa erikoistumiskoulutuksen osaamisvaatimukset voisivat vastata korkeakoulututkinnon osan tai osien vaatimuksia. Erikoistumiskoulutuksia voidaan edelleen tarvittaessa sisällyttää myös osaksi lisenssiaatin tutkintoa yliopistojen päätösten mukaisesti.

Terveydenhuollon ammattihenkilöillä on eräitä koulutus- tai kelpoisuusvaatimuksia, jotka liittyvät nykyisiin erikoistumiskoulutuksiin. Nämä säännökset eivät kuitenkaan ole erikoistumiskoulutuksia koskevan sääntelyn uudistamisen esteenä. Valvira voi myöntää sairaalafysiikan, sairaalageneetikon, sairaalakemistin, sairaalamikrobiologin, sairaalaselobiologin nimikesuojauksen jatkossakin yliopistoissa suoritetun erikoistumiskoulutuksen tai muun vastaavansisältöisen koulutuksen perusteella. Lääketieteellisen fysiikan asiantuntijan koulutusvaatimukset voidaan

myös jatkossa määritellä siten, että niihin sisältyy nykyistä erikoistumiskoulutusta vastaavat osaamissisällöt sekä edelleen tarvittaessa viitata myös sairaalafysiikan erikoistumiskoulutuksen suorittaneisiin henkilöihin.

Nykyisiä erikoistumiskoulutuksia koskevat asetustasoiset säännökset kumoutuvat lain tullessa voimaan, mutta niiden nojalla on mahdollista antaa koulutusta vielä siirtymäajan. Siirtymäaikana on mahdollisuus neuvotella säännökset korvaavista erikoistumiskoulutusta koskevista sopimuksista.

Pykälän 4 momentin mukaan erikoistumiskoulutuksia koskevista sopimuksista pidettäisiin luetteloa, joka olisi julkinen. Julkisen luettelon tarkoituksena on koota yhteen erikoistumiskoulutuksia koskevien sopimusten perustiedot. Luettelosta ja siihen merkittävistä tiedoista säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Tarkoituksena on, että korkeakouluilla olisi velvollisuus ilmoittaa koulutusta koskevan sopimuksen keskeiset tiedot luetteloon. Luettelosta sopivaa koulutusta etsivät henkilöt, uusia erikoistumiskoulutuksia suunnittelevat korkeakoulut, työ- ja elinkeinoelämän edustajat sekä muut kiinnostuneet tahot saisivat keskeiset tiedot olemassa olevista erikoistumiskoulutuksista koskevista sopimuksista kuten niiden nimikkeistä, laajuudesta, tavoitteista ja kohderyhmästä. Luettelon avulla voitaisiin myös seurata erikoistumiskoulutusten nimikkeiden määrää. Lisäksi tietoja voitaisiin käyttää muun muassa opinto-ohjauksen tarpeisiin kulloinkin olemassa olevissa sähköisissä valtakunnallisissa palveluissa.

36 §. Opiskelijaksi ottaminen. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että yliopisto ottaisi myös erikoistumiskoulutusopiskelijat tutkinto-opiskelijoita vastaavalla tavalla opiskelijakseen. Opiskelijat otettaisiin suorittamaan erikoistumiskoulutusta. Erikoistumiskoulutusopiskelijoiden opiskelijaksi ottamiseen sovellettaisiin muutoinkin vastaavia säännöksiä kuin tutkinto-opiskelijoihin.

Yliopisto päättää opiskelijavalinnan perusteista. Silloin, kun yliopisto opiskelijoiden määrän rajoittamisen vuoksi ei voi ottaa koulutukseen kaikkia hakijoita, hakijoihin olisi sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Hakijat voidaan jakaa erilaisen koulutustautan vuoksi valinnoissa erillisiin ryhmiin, jol-

loin yhdenmukaisia valintaperusteita on sovellettava ryhmään kuuluviin hakijoihin. Erikoistumiskoulutusta suorittavien osalta säännöksen tarkoittamia erilaiseen koulutustaustaan liittyviä ryhmiä voivat muodostaa muun muassa eri alan korkeakoulututkinnon suorittaneet sekä vailla korkea-asteen tutkintoa erikoistumiskoulutukseen hakeutuvat, tavallisesti opistotasoisien tutkinnon suorittaneet. Opiskelijavalinnan perusteista voidaan tarvittaessa sopia osana erikoistumiskoulusta koskevaa sopimusta.

Tutkinto-opiskelusta poiketen erikoistumiskoulutukseen hakeutuminen jäisi yhteishaun ulkopuolelle. Valinta voitaisiin kuitenkin tarvittaessa toteuttaa käyttämällä hyväksi sähköistä hakujärjestelmää.

37 §. Kelpoisuus korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin ja erikoistumiskoulutukseen. Pykälään lisätään uusi 9 momentti. Samalla nykyinen 9 momentti siirtyy 10 momentiksi. Uudessa 9 momentissa säädettäisiin kelpoisuudesta erikoistumiskoulutukseen. Lisäksi pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan uutta sisältöä. Kelpoisuuden erikoistumiskoulutukseen tuottaisi soveltuva ylempi korkeakoulututkinto sekä myös muu soveltuva korkeakoulututkinto. Yliopistoissa järjestettävä erikoistumiskoulutus suunnattaisiin ensisijaisesti ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneille, mutta kelpoisia osallistumaan erikoistumiskoulutukseen olisivat myös alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet sekä alemman ja ylempään ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet. Kelpoisuus alemman korkeakoulututkinnon perusteella on tärkeää erityisesti niillä aloilla, joilla alempi korkeakoulututkinto tuottaa muodollisen kelpoisuuden työmarkkinoilla tietystä tehtävässä toimimiseen. Tällaisia tutkintoja ovat esimerkiksi farmaseutti ja varhaiskasvatuksen kandidaatti (lastentarhanopettajakoulutus). Lisäksi erityisesti ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteistyönä järjestettävissä erikoistumiskoulutuksissa voi olla tärkeää, että ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet ovat kelpoisia osallistumaan yliopistoissa järjestettäviin erikoistumiskoulutuksiin.

Korkeakoulututkinto on kelpoisuuden lähtökohtana, sillä erikoistumiskoulutukseen osallistuvalla tulee olla sen suorittamisen edellyttämät, tyypillisesti korkeakoulutukses-

sa kehittyvät yleiset ja asiantuntija-alaan sekä koulutusalaan liittyvät taidot.

Pykälässä tarkoitettuihin opintoihin voitaisiin ottaa opiskelijaksi myös henkilö, jolla yliopisto katsoo muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet. Säännös mahdollistaisi yliopiston oman harkinnan hakijoiden tietojen ja valmiuksien arvioinnissa. Säännöksen tarkoittama henkilö voi olla esimerkiksi yliopiston edellyttämät tutkintojen osat tai muut täydentävät opinnot suorittaneilla, työelämässä toimineilla henkilöillä.

Asiantuntijuuden saavuttaminen edellyttää koulutuksen lisäksi asiantuntijatehtävissä ja yhteisössä toimimista. Koska erikoistumiskoulutukset kohdistuvat asiantuntijauralla jo oleville, osallistujilta lähtökohtaisesti edellytetään myös työkokemusta. Yleistä työkokemusvaatimusta ei silti ole asetettu koulutukseen osallistumisen kelpoisuusedellytykseksi. Yliopistot voivat ottaa työkokemusta koskevat seikat huomioon asettaessaan yksittäisen koulutuksen valintaperusteita.

Muilta osin pykälä vastaa voimassa olevaa 37 §:ää.

44 §. Opintosuoritusten arviointi ja opintojen hyväksilukeminen. Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tutkintojen ohella myös erikoistumiskoulutuksessa yliopiston päätöksen mukaisesti voisi lukea hyväksi muualla suoritettuja opintoja tai muualla hankittua osaamista. Erikoistumiskoulutuksessa sovellettaisiin yliopiston aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen periaatteita. Hyväksilukemisen periaatteista voidaan tarvittaessa sopia yliopistojen kesken osana erikoistumiskoulutuksia koskevaa sopimusmenettelyä.

1.2 Ammattikorkeakoululaki

10 §. Ammattikorkeakoulussa annettava opetus. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ammattikorkeakoulussa voitaisiin järjestää myös erikoistumiskoulutusta. Samalla pykälästä poistettaisiin maininta mahdollisuudesta järjestää erikoistumisopintoja. Muilta osin momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa säännöstä.

Säännöksessä nykyisellään mainittu muu aikuiskoulutus ehdotetaan korvattavaksi yliopistoja vastaavalla tavalla täydennyskoulutus-termillä.

Kuten yliopistojen erikoistumiskoulutukset, myös ammattikorkeakouluissa järjestettävät erikoistumiskoulutukset ovat uusia osaksi koulutusjärjestelmää tulevia kokonaisuuksia, jotka vastaavat työelämän ja korkeakoulutettujen osaamistarpeisiin. Erikoistumiskoulutukset ovat oma koulutusmuotonsa, joka ei ole yleissivistävää tai harrastustoimintaan liittyvää koulutusta, yleiseen täydennyskoulutustarpeeseen vastaavaa koulutusta eikä avoimilla koulutusmarkkinoilla toimivaa, korkeakoulujen ja muiden organisaatioiden palvelutarjontaa vastaava ja tämän tarjonnan kanssa kilpailevaa täydennyskoulutusta. Tutkintokoulutuksesta erikoistumiskoulutukset eroavat ennen kaikkea tavoitteiltaan, sillä niillä tavoitellaan tutkintokoulutusta tarkkarajaisempaa työelämässä tarvittavaa osaamista.

Jatkossa nykyiset ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnot voisivat säädetyt edellytykset täyttäessään tulla sopimisjärjestelmän kautta osaksi erikoistumiskoulutusjärjestelmää. Niitä nykyisiä erikoistumisopintoja, jotka eivät siirtyisi osaksi uutta erikoistumiskoulutusten kokonaisuutta, voitaisiin jatkossa järjestää liiketaloudellisin perustein toteutettuna täydennyskoulutuksena.

11 a §. Erikoistumiskoulutukset. Pykälä on uusi. Pykälässä säädettäisiin uusista ammattikorkeakouluissa järjestettävistä erikoistumiskoulutuksista. Pykälä vastaa sisällöltään yliopistolakiin ehdotettua uutta 7 a §.

Myös ammattikorkeakouluissa järjestetty erikoistumiskoulutus suoritetaan korkeakoulututkinnon jälkeen ja ne suunnataan työelämässä jo kokemusta hankkineille, jotka asiantuntijaurallaan tarvitsevat osaamisen vahvistamista. Erikoistumiskoulutukset olisivat tavoitteiltaan työelämän kehittämistarpeisiin perustuvia ja niiden toteutuksessa yhdistyisivät korkeakoulujen järjestämä koulutus sekä osaamisen kehittäminen työympäristössä ja yhteisössä työssäoppimalla.

Erikoistumiskoulutuksen vähimmäislaajuudesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Erikoistumiskoulutukset ovat laajoja osaamiskokonaisuuksia, joka osaltaan erottaa niitä lyhytkestoisemmasta ja suppeammasta

täydennyskoulutustarjonnasta. Sen sijaan enimmäislaajuudesta ei säädettäisi, vaan työelämän tarpeet määrittävät viime kädessä erikoistumiskoulutuskokonaisuuksien laajuuden.

Pykälän 3 momentin mukaisesti yksittäistä erikoistumiskoulutuksista päätettäisiin korkeakoulujen tarkemmin säädetyssä sopimusyhteistyössä. Erikoistumiskoulutuksena voitaisiin järjestää koulutusta, joka vastaa tämän pykälän nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa erikoistumiskoulutukselle asetettuja laajuutta ja yleisiä tavoitteita sekä josta tässä pykälässä ja sen nojalla annetuissa säännöksissä säädettyä menettelyä noudattaen on korkeakoulujen kesken sovittu.

Erikoistumiskoulutuksesta sopimisesta ja sopimuksen sisällöstä annettaisiin tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Tarkoituksena on, että korkeakoulujen yhteistyössä sovittaisiin vähintään koulutuksen nimestä, laajuudesta, tavoitteista ja kohderyhmästä sekä opiskelijan asiantuntemuksen osoittamistavasta. Myös muista asioista voidaan sopia tarpeen mukaan. Keskinäisen yhteistyön piiriin kuuluisi myös erikoistumiskoulutuksen alan kehittymisen seuraaminen ja ennakointi. Sopimus tehtäisiin määräajaksi tai toistaiseksi. Myös erikoistumiskoulutuksen yhteiskunnallista tarvetta ja suhdetta muuhun koulutustarjontaan arvioidaan sopimusyhteistyössä. Olennaista on kohderyhmän ja sen arvioiminen, onko koulutusmarkkinoilla jo valmiiksi vastaavaa osaamista tuottavia koulutuskokonaisuuksia.

Erikoistumiskoulutuksista sovittaisiin koulutusvastuiden mukaisesti. Sopimusmenettely olisi avoin kaikille niille korkeakouluille, jotka antavat korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta sillä alalla, jolla erikoistumiskoulutus järjestetään. Sopijaosapuolina olisivat kaikki mainitulla alalla koulutusvastuulliset ammattikorkeakoulut tai niiden enemmistö. Enemmistöllä tarkoitetaan, että yli puolet mahdollisista sopijaosapuolista on sopimuksessa mukana. Yksittäisen ammattikorkeakoulun päätöksellä erikoistumiskoulutusta voidaan järjestää vain, jos sillä on ainoana koulutusvastuu korkeakoulututkinnosta sillä alalla, jolla erikoistumiskoulutus järjestetään. Erityisen tärkeää on sopia korkeakoulujen keskinäisenä yhteistyönä siitä, että erilaisten erikoistumiskoulutusten määrä on tarkoituk-

senmukainen. Erikoistumiskoulutusta koskevaan sopimukseen voi tarvittaessa liittyä myös Poliisiammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoululaki ei kuitenkaan säätele Poliisiammattikorkeakoulun mahdollisuutta järjestää tässä laissa tarkoitettuja erikoistumiskoulutuksia. Sopimusmenettely mahdollistaa myös monialaiset ja korkeakoulusektoreiden yhteiset erikoistumiskoulutukset. Monitieteinen ja -alainen erikoistumiskoulutus sijoitetaan sopijaosapuolia määriteltäessä sille alalle, jolle se pääosiltaan kuuluu. Alan määrittämisessä apuna voi käyttää arviota siitä, minkä alan tutkinnon tuottamalle osaamiselle suunnitellun erikoistumiskoulutuksen opinto-sisällöt ensisijaisesti rakentuvat.

Tarkoituksena on, että erikoistumiskoulutukset vastaisivat työelämän ja korkeakoulujen yhdessä määrittelemiin osaamisen kehittämisen tarpeisiin. Tämän vuoksi laissa tarkoitettujen sopimuksen syntymisen edellytyksenä olisi, että sopimusmenettelyn aikana tehdään yhteistyötä työelämän edustajien kanssa. Vastaavalla tavalla kuin yliopistojen osalta, työelämää edustavat tahot määrättyvät kunkin sopimuksen tarkoituksen ja tavoitteiden perusteella. Työelämän osallistuminen kirjataan sopimukseen.

Myös koulutuksen järjestämisestä annettaisiin tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Sopimusosapuolena olevat ammattikorkeakoulut voisivat järjestää erikoistumiskoulutusta toimiluvassa määrättyjen tutkintokoulutusta koskevien koulutusvastuidensa mukaan. Kukin ammattikorkeakoulu määrittelee itse järjestettävän erikoistumiskoulutuksen sisällön noudattaen mitä erikoistumiskoulutuksista säädetään ja mitä kyseistä erikoistumiskoulutusta koskevassa korkeakoulujen välisessä sopimuksessa on sovittu. Myös koulutuksen laadunvarmistuksesta vastaa ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulu voi toteuttaa erikoistumiskoulutuksia toimiluvassa määrätyn opetuskielensä mukaisesti suomeksi, ruotsiksi tai tarvittaessa myös muilla kielillä.

Erikoistumiskoulutukset voisivat olla yhteisiä kokonaisuuksia tai koostua osista, joille on määritelty omat sisällöt ja osaamistavoitteet ja jotka voidaan suorittaa myös erikseen. Koulutuksen osia voitaisiin suorittaa opiskelijan oppimistarpeiden perusteella ja työelämän vaatimuksiin sopeutuvilla aikatau-

luilla. Ammattikorkeakoulun vastuulla on huolehtia että kokonaisuudesta muodostuu riittävän yhtenäinen perusta asiantuntijuudelle. Ohjauksella on suuri merkitys osien välinnan ja niiden suorittamisen onnistumisessa. Koulutuksille voidaan myös tarvittaessa määritellä tavoitteellinen suorittamisaika.

Tiettyjä osaamistavoitteita sisältäviä kokonaisuuksia tai niiden osia voidaan tarvittaessa eräissä tapauksissa tarjota sekä tutkinnon osana että tutkinnon jälkeisenä erikoistumiskoulutuksena. Tällainen ratkaisu mahdollistaa joustavan työvoiman uudelleen kouluttamisen työvoimapulan aloille. Joissain tapauksissa erikoistumiskoulutuksen osaamisvaatimukset voisivat vastata korkeakoulututkinnon osan tai osien vaatimuksia.

Pykälän 4 momentin mukaan erikoistumiskoulutuksia koskevista sopimuksista pidettäisiin julkista luetteloa. Säännös vastaa sisällöltään yliopistolakiin ehdotettua uutta 7 a §:n 4 momenttia. Luettelo olisi ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa tehdyille erikoistumiskoulusta koskeville sopimuksille yhteinen.

25 §. Kelpoisuus ammattikorkeakouluopintoihin. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti, jossa säädettäisiin erikoistumiskoulutuksen kelpoisuusvaatimuksista. Pykälä vastaa sisällöltään ehdotettua yliopistolain 37 §:n 9 momenttia. Ammattikorkeakoulujen järjestämä erikoistumiskoulutus olisi suunnattu ensisijassa henkilöille joilla on ammattikorkeakoulututkinto tai ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Myös muu soveltuva korkeakoulututkinto tuottaisi kelpoisuuden. Pykälän 2 momenttia vastaavalla tavalla myös erikoistumiskoulutukseen voitaisiin kuitenkin ottaa opiskelijaksi henkilö, joilla korkeakoulu muutoin katsoo olevan riittävät tiedot ja taidot opintoja varten, vaikka suoritettu korkeakoulututkinto puuttuu. Säännös mahdollistaa ammattikorkeakoulun oman harkinnan hakijoiden tietojen ja valmiuksien arvioinnissa. Mahdollisuus osallistua erikoistumiskoulutukseen voisi olla tietyin edellytyksin erityisesti aikaisemman opistotutkinnon suorittaneilla, työelämässä toimineilla henkilöillä.

Koska erikoistumiskoulutukset kohdistuvat asiantuntijauralla jo oleville, erikoistumiskoulutukseen osallistuvalla edellytetään lähtökohtaisesti myös työkokemusta. Yleistä

työkokemusvaatimusta ei kuitenkaan ole asetettu ammattikorkeakoulujen osalta koulutukseen osallistumisen kelpoisuusedellytykseksi. Ammattikorkeakoulut voivat ottaa työkokemusta koskevat seikat huomioon asettaessaan yksittäisen koulutuksen valintaperusteita.

28 §. *Opiskelijavalinta ja opiskelupaikan vastaanottaminen.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ammattikorkeakoulu ottaisi myös erikoistumiskoulutusopiskelijat tutkinto-opiskelijoita vastaavalla tavalla opiskelijakseen. Vastaavasti kuin tutkintokoulutuksessa, myös erikoistumiskoulutuksessa ammattikorkeakoulu itse päättäisi opiskelijavalinnan perusteista ja valintakokeiden käyttämisestä. Hakijoihin olisi kuitenkin sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Pykälän 3 momentin säännöksiä yhteishausta ei kuitenkaan sovellettaisi erikoistumiskoulutukseen.

Hakijat voidaan jakaa erilaisen koulustaustan vuoksi valinnoissa erillisiin ryhmiin, jolloin yhdenmukaisia valintaperusteita on sovellettava ryhmään kuuluviin hakijoihin. Erikoistumiskoulutusta suorittavien osalta säännöksen tarkoittamia erilaisen koulustaustaan liittyviä ryhmiä voivat muodostaa muun muassa eri alojen korkeakoulututkinon suorittaneet sekä vailta korkea-asteen tutkintoa erikoistumiskoulutukseen hakeutuvat.

37 §. *Opintosuoritusten arviointi ja opintojen hyväksilukeminen.* Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että opiskelija voisi tutkintojen ohella myös erikoistumiskoulutuksessa ammattikorkeakoulun päätöksen mukaisesti lukea hyväksi muualla suorittettuja opintoja tai muualla hankittua osaamista tai korvata niillä erikoistumiskoulutukseen kuuluvia opintoja. Erikoistumiskoulutuksessa sovellettaisiin ammattikorkeakoulun aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen periaatteita. Hyväksilukemisen ja korvaamisen periaatteista voidaan tarvittaessa sopia ammattikorkeakoulujen kesken osana erikoistumiskoulutuksia koskevaa sopimusmenettelyä.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Yliopistolain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 7 a §:n 2 momentin mukaan erikoistumiskoulutusten yhteisistä tavoitteista ja vähimmäislaajuudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella. Vastaava asetuksenantovaltuus on ehdotetussa ammattikorkeakoululain 11 a §:n 2 momentissa.

Yliopistolain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 7 a §:n 3 momentin mukaan erikoistumiskoulutuksesta sopimisesta, sopimuksen sisällöstä ja koulutuksen järjestämisestä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Vastaava asetuksenantovaltuus on ehdotetussa ammattikorkeakoululain 11 a §:n 3 momentissa.

Yliopistolain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 7 a §:n 4 momentin mukaan erikoistumiskoulutuksia koskevista sopimuksista pidettävästä julkisesta luettelosta ja siihen merkittävistä tiedoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Vastaava asetuksenantovaltuus on ehdotetussa ammattikorkeakoululain 11 a §:n 4 momentissa.

Hallituksen esityksen liitteenä ovat luonnokset Yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta ja ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2015.

Voimassa olevan yliopistolain 7 §:n 3 momentin nojalla on säädetty joistakin erikoistumiskoulutuksista ja ammattikorkeakoululain erikoistumisopintoja koskevien säännösten perusteella on järjestetty erikoistumisopintoja. Nämä säännökset kumoutuvat nyt ehdotettujen säännösten tullessa voimaan. Mainittujen säännösten perusteella järjestetään kuitenkin koulutusta lain voimaan tullessa ja uusimuotoisten erikoistumiskoulutusten sopimismenettely vaatii tietyn siirtymäajan. Tämä vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että lakien voimaan tullessa voimassa olleiden yliopistolain nojalla annettujen valtioneuvoston asetuksella säädettyjen erikoistumiskoulutuksen ja ammattikorkeakoululain perusteella järjestettyjen erikoistumisopinto-

jen järjestämistä voitaisiin jatkaa 31 päivään joulukuuta 2016 tai siihen asti kunnes ennen mainittua ajankohtaa aloittaneet erikoistumiskoulutusta suorittavat opiskelijat ovat saaneet opintonsa suoritetuksi.

4 Suhde perustuslakiin ja sääätämisjärjestys

Perustuslain 123 §:n 1 momentin mukaan yliopistoilla on itsehallinto sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Yliopistojen itsehallinnon sisältöä ja ulottuvuuksia määrittelee myös perustuslain 16 §:n 3 momentti, jonka mukaan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. Tutkimuksen ja opetuksen vapaus edellyttää, että yliopiston omat hallintoelimet käyttävät päätösvaltaa näillä alueilla. Esitys vahvistaa yliopistojen itsehallintoa kun yksittäisiä erikoistumiskoulutuksia koskevista säännöksistä luovutaan ja jatkossa erikoistumiskoulutukset perustuvat asetuksella annettujen säännösten sijaan yliopistojen omiin päätöksiin ja sopimusyhteistyöhön. Sopimusyhteistyöhön osallistuminen perustuu kunkin yliopiston osalta vapaaehtoisuuteen. Sopimusmenettelyyn osallistuminen tai osallistumatta jättäminen ei rajoita yksittäisen yliopiston mahdollisuutta järjestää tutkinnon jälkeistä erikoistavaa koulutusta täydennyskoulutuksena. Yksittäi-

sen erikoistumiskoulutuksen sisällöstä päättää kukin yliopisto erikoistumiskoulutuksen sovittujen tavoitteiden ja säädettyjen yleisten tavoitteiden puitteissa.

Tarkoituksena on, että korkeakouluilla on mahdollisuus periä erikoistumiskoulutuksista kohtuullisia maksuja. Maksujen perimiseksi ei kuitenkaan ole tarpeen muuttaa voimassa olevia toiminnan maksullisuutta koskevia säännöksiä. Maksuille on tarkoitus asettaa enimmäismäärä. Koska maksujen enimmäismäärää säännellään ja koulutuksiin on tarkoitus kohdentaa myös julkista rahoitusta ensin valtionavustuksin ja myöhemmin korkeakoulujen perusrahoituksen kautta, on koulutus keskimäärin yksilölle täydennyskoulutuksena järjestettävää tutkinnon jälkeistä koulutusta edullisempaa. Sääntely myötävaikuttaa yksilön mahdollisuuksiin saada myös muuta kuin perusopetusta vähävaraisuuden estämättä ja edistäisi siten julkiselle vallalle perustuslain 16 §:n 2 momentissa asetetun velvollisuuden toteutumista.

Edellä kerrotuilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**yliopistolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yliopistolain (558/2009) 7 §:n 1 ja 3 momentti, 36 §:n 1 momentti, 37 § sekä 44 §:n 3 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 7 §:n 3 momentti laissa 728/2013 ja 36 §:n 1 momentti laissa 482/2013, sekä
lisätään lakiin uusi 7 a § seuraavasti:

7 §

Tutkinnot ja muu koulutus sekä tutkintorakenne

Yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Yliopistot voivat järjestää myös erikoistumiskoulutusta, tutkintojen osia sisältävää koulutusta avoimena yliopisto-opetuksena tai muutoin erillisinä opintoina ja täydennyskoulutusta.

Yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, tutkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistossa voidaan suorittaa (*koulutusvastuu*), säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Yliopistoissa suoritettavien korkeakoulututkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Koulutusvastuun tarkemmasta jakautumisesta yliopistojen kesken, säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella, joka valmistellaan yhteistyössä yliopistojen kanssa.

7 a §

Erikoistumiskoulutukset

Yliopistojen erikoistumiskoulutukset ovat korkeakoulututkinnon jälkeen suoritettaviksi tarkoitettuja, jo työelämässä toimineille suunnattuja ammatillista kehittymistä ja eri-

koistumista edistäviä koulutuksia, joiden tavoitteena on tuottaa osaamista sellaisilla asiantuntijuuden aloilla, joilla ei ole markkinaehtoisesti toteutettua koulutustarjontaa.

Erikoistumiskoulutusten yhteisistä tavoitteista ja vähimmäislaajuudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella. Erikoistumiskoulutuksena ei järjestetä koulutusta, jota yliopisto järjestää 5 §:n 2 momentin mukaisena liiketoimintana.

Erikoistumiskoulutuksena voidaan järjestää vain koulutus, jonka perusteista on sovittu yliopistojen keskinäisessä yhteistyössä. Sopimusmenettelyn aikana on tehtävä yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa. Erikoistumiskoulutuksesta sopimisesta, sopimuksen sisällöstä ja koulutuksen järjestämisestä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Erikoistumiskoulutuksia koskevista sopimuksista pidetään julkista luetteloa. Julkisesti luettelosta ja siihen merkittävistä tiedoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

36 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijat ottaa yliopisto. Opiskelija otetaan suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa, jompaakumpaa näistä tutkinnoista, jatkotutkintoa tai erikoistumiskoulutusta.

37 §

Kelpoisuus korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin ja erikoistumiskoulutukseen

Pelkästään alempaan korkeakoulututkintoon tai sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

- 1) ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/2005) tarkoitetun tutkinnon;
- 2) vähintään kolmivuotisen ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat aikaisemmat opinnot;
- 3) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon, ammatittutkinnon, erikoisammattitutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon; taikka
- 4) ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Mitä 1 momentissa säädetään kelpoisuudesta korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, koskee myös kelpoisuutta ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen, jonka yliopisto järjestää siten, ettei koulutukseen kuulu alempaa korkeakoulututkintoa.

Pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

- 1) soveltuvan alemman korkeakoulututkinnon;
- 2) soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon; taikka
- 3) soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Yliopisto voi edellyttää, että 3 momentissa tarkoitettuihin ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin opiskelijaksi otettu henkilö suorittaa enintään yhden vuoden opintoja edellyttävän määrän täydentäviä opintoja koulutuksessa tarvittavien valmiuksien saavuttamiseksi. Otettaessa opiskelija pelkästään oikeustieteen maisterin tutkintoon johtaviin opintoihin, 3 momentissa tarkoitettu soveltuva tutkinto on oikeusnotaarin tutkinto tai sitä vastaava ulkomainen koulutus, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Tieteelliseen tai taiteelliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

- 1) soveltuvan ylempään korkeakoulututkinnon;
- 2) soveltuvan ylempään ammattikorkeakoulututkinnon; taikka
- 3) soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Yliopisto voi edellyttää tieteelliseen tai taiteelliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin opiskelijaksi ottamansa henkilön suorittavan tarvittavan määrän täydentäviä opintoja koulutuksessa tarvittavien valmiuksien saavuttamiseksi.

Ammatilliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

- 1) soveltuvan ylempään korkeakoulututkinnon; taikka
- 2) soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Kelpoisuudesta ammatilliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Erikoistumiskoulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi soveltuvan korkeakoulututkinnon suorittanut.

Tässä pykälässä tarkoitettuihin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi myös henkilö, jolla yliopisto toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet.

44 §

Opintosuoritusten arviointi ja opintojen hyväksilukeminen

Opiskelija saa tutkintoa tai erikoistumiskoulutusta suorittaessaan yliopiston päätöksen mukaisesti lukea hyväkseen muussa kotimaisessa tai ulkomaisessa korkeakoulussa taikka muussa oppilaitoksessa suorittamiaan opintoja sekä korvata tutkintoon tai erikoistumiskoulutukseen kuuluvia opintoja muilla samantasoisilla opinnoilla. Opiskelija saa yliopiston päätöksen mukaisesti lukea hyväkseen sekä korvata tutkintoon tai erikoistumiskoulutukseen kuuluvia opintoja myös muulla tavoin osoitetulla osaamisella.

—————
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.
Tämän lain voimaan tullessa voimassa ol-
leen 7 §:n 3 momentin nojalla annetun val-
tioneuvoston asetuksen tai opetus- ja kulttuu-

riministeriön asetuksen mukaisia erikoistu-
miskoulutuksia voidaan järjestää 31 päivään
joulukuuta 2016 asti tai siihen asti kunnes
ennen mainittua ajankohtaa aloittaneet opis-
kelijat ovat saaneet opintonsa suoritetuksi.

2.

Laki**ammattikorkeakoululain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammattikorkeakoululain (932/2014) 10 §:n 1 momentti, 28 §:n 1 momentti ja 37 §:n 2 momentti, sekä
lisätään lakiin uusi 11 a § ja 25 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

10 §

Ammattikorkeakoulussa annettava opetus

Ammattikorkeakoulussa annetaan sille myönnetyn toimiluvan rajoissa korkeakoulututkintoon johtavaa opetusta ja ammatillista opettajankoulutusta. Ammattikorkeakoulu voi järjestää myös erikoistumiskoulutusta, tutkintojen osia sisältävää koulutusta avoimena ammattikorkeakouluopetuksena tai muutoin erillisinä opintoina sekä täydennyskoulutusta. Ammattikorkeakoulu antaa todistuksia ammattikorkeakoulussa suoritetuista opinnoista. Ammattikorkeakoulun antamista todistuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

11 a §

Erikoistumiskoulutukset

Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutukset ovat korkeakoulututkinnon jälkeen suoritettaviksi tarkoitettuja, jo työelämässä toimineille suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä koulutuksia, joiden tavoitteena on tuottaa osaamista sellaisilla asiantuntijuuden aloilla, joilla ei ole markkinaehtoisesti toteutettua koulutustarjontaa.

Erikoistumiskoulutusten yhteisistä tavoitteista ja vähimmäislaajuudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella. Erikoistumiskoulutuksena ei järjestetä koulutusta, jota ammattikorkeakoulu järjestää 5 §:n 3 momentin mukaisena liiketoimintana.

Erikoistumiskoulutuksena voidaan järjestää vain koulutus, jonka perusteista on sovittu ammattikorkeakoulujen keskinäisessä yhteistyössä. Sopimusmenettelyn aikana on tehtävä yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa. Erikoistumiskoulutuksesta sopimisesta, sopimuksen sisällöstä ja koulutuksen järjestämisestä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Erikoistumiskoulutuksia koskevista sopimuksista pidetään julkista luetteloa. Julkisesta luettelosta ja siihen merkittävistä tiedoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

25 §

Kelpoisuus ammattikorkeakouluopintoihin

Erikoistumiskoulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi se, joka on suorittanut soveltuvan korkeakoulututkinnon taikka jolla ammattikorkeakoulu katsoo olevan riittävät tiedot ja taidot opintoja varten.

28 §

Opiskelijavalinta ja opiskelupaikan vastaanottaminen

Opiskelijat ottaa ammattikorkeakoulu. Opiskelijat otetaan suorittamaan ammattikorkeakoulututkintoa, ylempää ammattikorkeakoulututkintoa tai erikoistumiskoulutusta.

37 §

Opintosuoritusten arviointi ja opintojen hyväksilukeminen

Opiskelija saa tutkintoa tai erikoistumiskoulutusta suorittaessaan ammattikorkeakoulun päätöksen mukaisesti lukea hyväkseen muussa kotimaisessa tai ulkomaisessa korkeakoulussa taikka muussa oppilaitoksessa suorittamiaan opintoja sekä korvata tutkintoon tai erikoistumiskoulutukseen kuuluvia opintoja muilla samantasoisilla opinnoilla. Opiskelija saa ammattikorkeakoulun päätök-

sen mukaisesti lukea hyväkseen sekä korvata tutkintoon tai erikoistumiskoulutukseen kuuluvia opintoja myös muulla tavoin osoitetulla osaamisella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20. Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 7 §:n 3 momentin nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen ja tai opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen mukaisia erikoistumiskoulutuksia voidaan järjestää 31 päivään joulukuuta 2016 asti tai siihen asti kunnes ennen mainittua ajankohtaa aloittaneet sitä suorittavat opiskelijat saavat nämä opintonsa suoritetuksi.

Helsingissä 14 päivänä marraskuuta 2014

Pääministeri

ALEXANDER STUBB

Opetus- ja viestintäministeri *Krista Kiuru*

1.

Laki**yliopistolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yliopistolain (558/2009) 7 §:n 1 ja 3 momentti, 36 §:n 1 momentti, 37 § sekä 44 §:n 3 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 7 §:n 3 momentti laissa 728/2013 ja 36 §:n 1 momentti laissa 482/2013, sekä
lisätään lakiin uusi 7 a § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

7 §

7 §

*Tutkinnot ja muu koulutus sekä tutkintorakenne**Tutkinnot ja muu koulutus sekä tutkintorakenne*

Yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Yliopistot voivat järjestää myös täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta.

Yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Yliopistot voivat järjestää myös *erikoistumiskoulutusta, tutkintojen osia sisältävää koulutusta avoimena yliopisto-opetuksena tai muutoin erillisinä opintoina ja täydennyskoulutusta.*

Yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, tutkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistossa voidaan suorittaa (koulutusvastuu), säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Yliopistoissa suoritettavien korkeakoulututkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Koulutusvastuun tarkemmasta jakautumisesta yliopistojen kesken, *erikoistumiskoulutusten aloista ja koulutusohjelmista sekä siitä, mitä erikoistumiskoulutusten aloja ja koulutusohjelmia kussakin yliopistossa on*, säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella, joka valmistellaan yhteistyössä yliopistojen kanssa.

Yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, tutkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistossa voidaan suorittaa (koulutusvastuu), säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Yliopistoissa suoritettavien korkeakoulututkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Koulutusvastuun tarkemmasta jakautumisesta yliopistojen kesken, säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella, joka valmistellaan yhteistyössä yliopistojen kanssa.

7 a §

Erikoistumiskoulutukset

Yliopistojen erikoistumiskoulutukset ovat korkeakoulututkinnon jälkeen suoritettaviksi tarkoitettuja, jo työelämässä toimineille suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä koulutuksia, joiden tavoitteena on tuottaa osaamista sellaisilla asiantuntijuuden aloilla, joilla ei ole markkinaehtoisesti toteutettua koulutustarjontaa.

Erikoistumiskoulutusten yhteisistä tavoitteista ja vähimmäislaajuudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella. Erikoistumiskoulutuksena ei järjestetä koulutusta, jota yliopisto järjestää 5 §:n 2 momentin mukaisena liiketoimintana.

Erikoistumiskoulutuksena voidaan järjestää vain koulutus, jonka perusteista on sovitettu yliopistojen keskinäisessä yhteistyössä. Sopimusmenettelyn aikana on tehtävä yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa. Erikoistumiskoulutuksesta sopimisesta, sopimuksen sisällöstä ja koulutuksen järjestämisestä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Erikoistumiskoulutuksia koskevista sopimuksista pidetään julkista luetteloa. Julkisesta luettelosta ja siihen merkittävistä tiedoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

36 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijat ottaa yliopisto. Opiskelija otetaan suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa, jompaakumpaa näistä tutkinnoista tai jatkotutkintoa.

37 §

Kelpoisuus korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin

Pelkästään alempaan korkeakoulututkintoon tai sekä alempaan että ylempään kor-

36 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijat ottaa yliopisto. Opiskelija otetaan suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa, jompaakumpaa näistä tutkinnoista, jatkotutkintoa tai erikoistumiskoulutusta.

37 §

Kelpoisuus korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin ja erikoistumiskoulutukseen

Pelkästään alempaan korkeakoulututkintoon tai sekä alempaan että ylempään korkeakoulu-

keakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

1) ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/2005) tarkoitetun tutkinnon;

2) vähintään kolmivuotisen ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat aikaisemmat opinnot;

3) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon; taikka

4) ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Mitä 1 momentissa säädetään kelpoisuudesta korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, koskee myös kelpoisuutta ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen, jonka yliopisto järjestää siten, ettei koulutukseen kuulu alempaa korkeakoulututkintoa.

Pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

1) soveltuvan alemman korkeakoulututkinnon;

2) soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon; taikka

3) soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Yliopisto voi edellyttää, että 3 momentissa tarkoitettuihin ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin opiskelijaksi otettu henkilö suorittaa enintään yhden vuoden opintoja edellyttävän määrän täydentäviä opintoja koulutuksessa tarvittavien valmiuksien saavuttamiseksi. Otettaessa opiskelija pelkästään oikeustieteen maisterin tutkintoon johtaviin opintoihin, 3 momentissa tarkoitettu soveltuva tutkinto on oikeusnotaarin tutkinto tai sitä vastaava ulkomainen koulutus, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Tieteelliseen tai taiteelliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

1) soveltuvan ylemmän korkeakoulutut-

tutkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

1) ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/2005) tarkoitetun tutkinnon;

2) vähintään kolmivuotisen ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat aikaisemmat opinnot;

3) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon; taikka

4) ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Mitä 1 momentissa säädetään kelpoisuudesta korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, koskee myös kelpoisuutta ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen, jonka yliopisto järjestää siten, ettei koulutukseen kuulu alempaa korkeakoulututkintoa.

Pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

1) soveltuvan alemman korkeakoulututkinnon;

2) soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon; taikka

3) soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Yliopisto voi edellyttää, että 3 momentissa tarkoitettuihin ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin opiskelijaksi otettu henkilö suorittaa enintään yhden vuoden opintoja edellyttävän määrän täydentäviä opintoja koulutuksessa tarvittavien valmiuksien saavuttamiseksi. Otettaessa opiskelija pelkästään oikeustieteen maisterin tutkintoon johtaviin opintoihin, 3 momentissa tarkoitettu soveltuva tutkinto on oikeusnotaarin tutkinto tai sitä vastaava ulkomainen koulutus, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Tieteelliseen tai taiteelliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

1) soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon;

2) soveltuvan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon; taikka

kinnon;

2) soveltuvan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon; taikka

3) soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Yliopisto voi edellyttää tieteelliseen tai taiteelliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin opiskelijaksi ottamansa henkilön suorittavan tarvittavan määrän täydentäviä opintoja koulutuksessa tarvittavien valmiuksien saavuttamiseksi.

Ammatilliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

1) soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon; taikka

2) soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Kelpoisuudesta ammatilliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Tässä pykälässä tarkoitettuihin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi myös henkilö, jolla yliopisto toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet.

44 §

Opintosuoritusten arviointi ja opintojen hyväksilukeminen

Opiskelija saa tutkintoa suorittaessaan yliopiston päätöksen mukaisesti lukea hyväkseen muussa kotimaisessa tai ulkomaisessa korkeakoulussa taikka muussa oppilaitoksessa suorittamiaan opintoja sekä korvata tutkintoon kuuluvia opintoja muilla samantasoisilla opinnoilla. Opiskelija saa yliopiston päätöksen mukaisesti lukea hyväkseen sekä korvata tutkintoon kuuluvia opintoja myös muulla tavoin osoitetulla osaamisella.

3) soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Yliopisto voi edellyttää tieteelliseen tai taiteelliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin opiskelijaksi ottamansa henkilön suorittavan tarvittavan määrän täydentäviä opintoja koulutuksessa tarvittavien valmiuksien saavuttamiseksi.

Ammatilliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

1) soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon; taikka

2) soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Kelpoisuudesta ammatilliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Erikoistumiskoulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi soveltuvan korkeakoulututkinnon suorittanut.

Tässä pykälässä tarkoitettuihin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi myös henkilö, jolla yliopisto toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet.

44 §

Opintosuoritusten arviointi ja opintojen hyväksilukeminen

Opiskelija saa tutkintoa *tai erikoistumiskoulutusta* suorittaessaan yliopiston päätöksen mukaisesti lukea hyväkseen muussa kotimaisessa tai ulkomaisessa korkeakoulussa taikka muussa oppilaitoksessa suorittamiaan opintoja sekä korvata tutkintoon *tai erikoistumiskoulutukseen* kuuluvia opintoja muilla samantasoisilla opinnoilla. Opiskelija saa yliopiston päätöksen mukaisesti lukea hyväkseen sekä korvata tutkintoon *tai erikoistumiskoulutukseen* kuuluvia opintoja myös muulla tavoin osoitetulla osaamisella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa ol-

leen 7 §:n 3 momentin nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen ja tai opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen mukaisia erikoistumiskoulutuksia voidaan järjestää 31 päivään joulukuuta 2016 asti tai siihen asti kunnes ennen mainittua ajankohtaa aloittaneet sitä suorittavat opiskelijat saavat nämä opintonsa suoritetuksi.

2.

Laki**ammattikorkeakoululain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammattikorkeakoululain (932/2014) 10 §:n 1 momentti, 28 §:n 1 momentti ja 37 §:n 2 momentti, sekä
lisätään lakiin uusi 11 a § ja 25 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

10 §

10 §

*Ammattikorkeakoulussa annettava opetus**Ammattikorkeakoulussa annettava opetus*

Ammattikorkeakoulussa annetaan sille myönnetyn toimiluvan rajoissa korkeakoulututkintoon johtavaa opetusta ja ammatillista opettajankoulutusta. Lisäksi ammattikorkeakoulu voi järjestää tutkintojen osia sisältävää koulutusta avoimena ammattikorkeakouluopetuksena tai muutoin erillisinä opintoina sekä ammatillisia erikoistumisopintoja ja muuta aikuiskoulutusta. Ammattikorkeakoulu antaa todistuksia ammattikorkeakoulussa suoritetuista opinnoista. Ammattikorkeakoulun antamista todistuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Ammattikorkeakoulussa annetaan sille myönnetyn toimiluvan rajoissa korkeakoulututkintoon johtavaa opetusta ja ammatillista opettajankoulutusta. Ammattikorkeakoulu voi järjestää myös erikoistumiskoulutusta, tutkintojen osia sisältävää koulutusta avoimena ammattikorkeakouluopetuksena tai muutoin erillisinä opintoina sekä täydennyskoulutusta. Ammattikorkeakoulu antaa todistuksia ammattikorkeakoulussa suoritetuista opinnoista. Ammattikorkeakoulun antamista todistuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

11 a §

Erikoistumiskoulutukset

Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutukset ovat korkeakoulututkinnon jälkeen suoritettaviksi tarkoitettuja, jo työelämässä toimineille suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä koulutuksia, joiden tavoitteena on tuottaa osaamista sellaisilla asiantuntijuuden aloilla, joilla ei ole markkinaehtoisesti toteutettua koulutustarjontaa.

Erikoistumiskoulutusten yhteisistä tavoitteista ja vähimmäislaajuudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella. Erikoistumiskoulutuksena ei järjestetä koulutusta, jota

ammattikorkeakoulu järjestää 5 §:n 3 momentin mukaisena liiketoimintana.

Erikoistumiskoulutuksena voidaan järjestää vain koulutus, jonka perusteista on sovittu ammattikorkeakoulujen keskinäisessä yhteistyössä. Sopimusmenettelyn aikana on tehtävä yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa. Erikoistumiskoulutuksesta sopimisesta, sopimuksen sisällöstä ja koulutuksen järjestämisestä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Erikoistumiskoulutuksia koskevista sopimuksista pidetään julkista luetteloa. Julkisesti luettelosta ja siihen merkittävistä tiedoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

25 §

Kelpoisuus ammattikorkeakouluopintoihin

Erikoistumiskoulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi se, joka on suorittanut soveltuvan korkeakoulututkinnon taikka jolla ammattikorkeakoulu katsoo olevan riittävät tiedot ja taidot opintoja varten.

28 §

Opiskelijavalinta ja opiskelupaikan vastaanottaminen

Opiskelijat ottaa ammattikorkeakoulu. Opiskelijat otetaan suorittamaan ammattikorkeakoulututkintoa tai ylempää ammattikorkeakoulututkintoa.

28 §

Opiskelijavalinta ja opiskelupaikan vastaanottaminen

Opiskelijat ottaa ammattikorkeakoulu. Opiskelijat otetaan suorittamaan ammattikorkeakoulututkintoa, ylempää ammattikorkeakoulututkintoa tai erikoistumiskoulutusta.

37 §

Opintosuoritusten arviointi ja opintojen hyväksilukeminen

Opiskelija saa tutkintoa suorittaessaan ammattikorkeakoulun päätöksen mukaisesti lukea hyväkseen muussa kotimaisessa tai ulkomaisessa korkeakoulussa taikka muussa oppilaitoksessa suorittamiaan opintoja sekä korvata tutkintoon kuuluvia opintoja muilla

37 §

Opintosuoritusten arviointi ja opintojen hyväksilukeminen

Opiskelija saa tutkintoa tai erikoistumiskoulutusta suorittaessaan ammattikorkeakoulun päätöksen mukaisesti lukea hyväkseen muussa kotimaisessa tai ulkomaisessa korkeakoulussa taikka muussa oppilaitoksessa suorittamiaan opintoja sekä korvata tutkin-

samantasoisilla opinnoilla. Opiskelija saa ammattikorkeakoulun päätöksen mukaisesti lukea hyväkseen sekä korvata tutkintoon kuuluvia opintoja myös muulla tavoin osoitetulla osaamisella.

toon *tai erikoistumiskoulutukseen* kuuluvia opintoja muilla samantasoisilla opinnoilla. Opiskelija saa ammattikorkeakoulun päätöksen mukaisesti lukea hyväkseen sekä korvata tutkintoon *tai erikoistumiskoulutukseen* kuuluvia opintoja myös muulla tavoin osoitetulla osaamisella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisia ammatillisia erikoistumisopintoja voidaan järjestää 31 päivään joulukuuta 2016 asti tai siihen asti kunnes ennen mainittua ajankohtaa aloittaneet erikoistumisopintoja suorittavat opiskelijat ovat saaneet nämä opintonsa suoritetuksi.

1.

Valtioneuvoston asetus**yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista**

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti
kumotaan yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvon asetuksen (794/2004) 11 § ja 24 §,
muutetaan asetuksen 1 § ja 26 § sekä asetuksen nimike, sellaisena kuin niistä 1 § on asetuk-
 sessa 1136/2009 ja 26 § asetuksessa 1039/2013, sekä
lisätään asetukseen uusi 4 a luku seuraavasti:

1 §

Soveltaisala

Tässä asetuksessa säädetään yliopistolaisissa (558/2009) tarkoitetuissa yliopistoissa suoritettavista alemmista ja ylemmistä korkeakoulututkinnoista tieteellisistä ja taiteellisista jatkotutkinnoista sekä erikoistumiskoulutuksista. Yliopistoissa suoritettavista ammatillisista jatkotutkinnoista säädetään erikseen.

4 a luku

Erikoistumiskoulutus

20 a §

Erikoistumiskoulutuksen tavoitteet ja osaamisen osoittaminen

Yliopistojen erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija koulutustaustansa ja työkokemuksensa pohjalta:

1) kykenee toimimaan vaativissa asiantuntijatehtävissä yliopistolain 7 a §:n 3 momentin mukaisessa sopimusmenettelyssä määritellyllä työelämän osa-alueella

2) hallitsee asiantuntijaroolin edellyttämän tieteellisammatillisen erikoisosaamisen ja sen yhteydet toimintaympäristöön

3) pystyy tieteellistä tutkimustietoa tai taiteellisen toiminnan menetelmiä hyödyntäen analysoimaan, arvioimaan ja kehittämään erikoistumisalansa ammatillisia käytäntöjä

4) kykenee toimimaan yhteisöissä ja –verkostoissa oman erikoistumisalansa asiantuntijana.

Asiantuntemus osoitetaan tavalla, joka määritellään yliopistolain 7 a §:n 3 momentissa säädettyssä sopimusmenettelyssä.

20 b §

Erikoistumiskoulutuksen laajuus

Erikoistumiskoulutukset ovat vähintään 30 opintopisteen laajuisia.

20 c §

Erikoistumiskoulutuksesta sopiminen

Yliopistolain 7 a §:n 3 momentissa tarkoitettujen sopimuksen syntyminen edellyttää, että sopimuksen sopijaosapuolet muodostavat niiden yliopistojen enemmistön, joilla on tämän asetuksen liitteessä säädetty koulutusvastuu sillä koulutusalueella, jolla erikoistumiskoulutus järjestetään. Työelämää edustavat tahot sekä se tapa, jolla työelämän edustajat ovat osallistuneet sopimusmenettelyyn, on kirjattava sopimukseen.

Erikoistumiskoulutusta koskevassa sopimuksessa on sovittava ainakin järjestettävän erikoistumiskoulutuksen nimestä, laajuudesta, tavoitteista, kohderyhmästä sekä opiskelijan asiantuntemuksen osoittamisesta.

Yliopisto voi liittyä erikoistumiskoulutusta koskevaan sopimukseen myös sopimuksen

tekemisen jälkeen. Alkuperäisillä sopijaosapuolilla on velvollisuus hyväksyä sopijaosapuoliksi kaikki ne yliopistot, joilla on tässä asetuksessa sekä yliopistolain 7 §:n 3 momentin nojalla annetussa opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa säädetty koulutusvastuu sillä alalla, jolla erikoistumiskoulutus järjestetään. Sopimukseen liitytään allekirjoittamalla alkuperäinen sopimusasiakirja.

20 d §

Erikoistumiskoulutuksen järjestäminen

Yliopistot voivat järjestää erikoistumiskoulutusta koulutusvastuidensa mukaan. Erikoistumiskoulutuksen järjestäminen edellyttää, että yliopisto on osapuolena 20 c §:ssä tarkoitettussa sopimuksessa.

20 e §

Erikoistumiskoulutuksia koskeva julkinen luettelo

Erikoistumiskoulutuksia koskevaan julkiseen luetteloon merkitään tiedot yliopistolain 7 a §:n 3 momentissa tarkoitetun sopimuksen sopimusosapuolista, sopimuksen voimassaolosta sekä sopimuksessa sovitusta erikoistumiskoulutuksen nimestä ja sen perusteista. Luetteloon merkittäviä perusteita ovat järjestettävän koulutuksen laajuus, tavoitteet ja kohderyhmä. Luetteloon voidaan merkitä myös muita sopimusta koskevia tarpeellisia tietoja. Luetteloa pitää Opetushallitus.

Sopimusosapuolilla on velvollisuus ilmoittaa sopimusta koskevat tiedot julkiseen luetteloon. Vastaava velvollisuus ilmoittaa erikoistumiskoulutuksen tiedot luetteloon on myös yliopistolla, joka järjestää erikoistumiskoulutusta omaan päätökseensä perustuen sen vuoksi, ettei kyseisellä erikoistumisalalla ole muita koulutusvastuullisia yliopistoja.

Opetushallitus pitää sähköisesti yleisön nähtävillä tiedostoa voimassa olevista erikoistumiskoulutuksia koskevista sopimuksista.

26 §

Todistukset

Yliopisto antaa opiskelijalle hänen suorittamastaan alemmasta ja ylemmästä korkeakoulututkinnosta tutkintotodistuksen, josta tulee käydä ilmi:

- 1) tutkintonimike ja koulutusala;
- 2) tutkinnon pääaine tai siihen rinnastettava kokonaisuus taikka koulutusohjelma;
- 3) tutkintoon mahdollisesti sisältyvä erikoistumiskoulutus;
- 4) tutkinnon keskeinen sisältö;
- 5) opiskelijan osoittama kielitaito; kielitaitoa merkittäessä on otettava huomioon suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa annetun valtioneuvoston asetuksen (481/2003) 19 §.

Yliopiston jatkokoulutuksena suoritettua tutkinnosta antamaan todistukseen sovelletaan, mitä 1 momentin 1—4 kohdassa säädetään.

Yliopistolain 11 §:n 2 momentin mukaisesti muulla kuin suomen tai ruotsin kielellä suoritettua tutkinnosta annetaan myös suomen- tai ruotsinkielinen tutkintotodistus ja asetuksen liitteessä olevan suomen- tai ruotsinkielisen tutkintonimikkeen lisäksi liitteessä mainittu englanninkielinen tutkintonimike.

Jos tutkintoon johtava koulutus on järjestetty 3 §:n 2 momentin mukaisesti yhteen tai useampaan tutkintoon johtavana koulutuksena yhdessä yhden tai useamman suomalaisen tai ulkomaisen yliopiston kanssa, todistuksesta tulee käydä ilmi saman koulutuksen perusteella myönnettävät muut tutkinnot ja tutkintotodistukset sekä tutkinnon myöntäneet muut yliopistot.

Yliopisto antaa opiskelijalle hänen suorittamastaan erikoistumiskoulutuksesta todistuksen. Todistuksesta tulee käydä ilmi erikoistumiskoulutuksen nimi ja koulutuksen keskeinen sisältö.

Yliopisto antaa henkilölle, joka on suorittanut yliopistossa tutkinnon tai opintoja, tutkintotodistukseen tai todistukseen erityisesti kansainväliseen käyttöön tarkoitettua liitteen. Liitteessä annetaan riittävät tiedot yliopistosta samoin kuin tutkintotodistuksessa tai todistuksessa tarkoitetuista opinnoista ja opin-

tosuorituksista sekä niiden tasosta ja asemasta koulutusjärjestelmässä.

Yliopisto antaa pyynnöstä opiskelijalle todistuksen tämän suorittamista opinnoista myös opiskelun kestäessä.

Jos tutkintoon sisältyy 19 §:ssä tarkoitettuja opettajankoulutuksen opintoja, tutkintotodistukseen merkitään opintojen tuottama opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa asetuksessa (986/1998) tarkoitettu kelpoisuus.

Yliopisto, jossa voidaan suorittaa 19 §:ssä tarkoitettuihin opettajankoulutuksen opintoi-

hin kuuluva opintosuoritus, voi hakemuksesta antaa todistuksen siitä, että hakija on muulla tavalla kuin säädettyihin kelpoisuusvaatimuksiin kuuluvilla opinnoilla osoittanut hankkineensa opintosuoritusta vastaavat tiedot ja taidot. Yliopisto voi asettaa todistuksen antamisen ehdoksi, että hakija suorittaa täydentäviä opintoja.

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2015

2.

Valtioneuvoston asetus**ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta**

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti
muutetaan ammattikorkeakoululuista annetun valtioneuvoston asetuksen (/2014) 10 § 1 momentti, sekä

lisätään asetuksen 3 §:ään uusi 7 momentti sekä asetukseen uudet 6a–c § ja 17 a §, seuraavasti:

3 §

Opintojen mitoitus ja laajuus

 Erikoistumiskoulutusten laajuus on vähintään 30 opintopistettä.

6 a §

Erikoistumiskoulutuksen tavoitteet ja osaamisen osoittaminen

Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija koulutustaustansa ja työkokemuksensa pohjalta:

1) kykenee toimimaan vaativissa asiantuntijatehtävissä ammattikorkeakoululain 11 a §:n 3 momentin mukaisessa sopimusmenettelyssä määrittelyllä työelämän osaluella.

2) saavuttaa asiantuntijuuden edellyttämän syvällisen erityisosaamisen tai monialaisen kokonaisuuden hallinnan

3) osaa arvioida ja kehittää erityisalansa ammatillisia käytäntöjä perustuen tutkimukseen tai taiteellisen toiminnan menetelmiin

4) kykenee toimimaan yhteisöissä ja verkostoissa oman erityisalansa asiantuntijana

Asiantuntemus osoitetaan tavalla, joka määritellään ammattikorkeakoululain 11 a §:n 2 momentissa säädetyssä sopimusmenettelyssä.

6 b §

Erikoistumiskoulutuksesta sopiminen

Ammattikorkeakoululain 11 a §:n 3 momentissa tarkoitetun sopimuksen syntyminen edellyttää, että sopimuksen sopijaosapuolet muodostavat niiden ammattikorkeakoulujen enemmistön, jotka antavat ammattikorkeakoulututkintoon ja siihen liitettävään tutkintonimikkeeseen johtavaa koulutusta sillä alalla, jolla erikoistumiskoulutus järjestetään. Työelämää edustavat tahot sekä se tapa, jolla työelämän edustajat ovat osallistuneet sopimusmenettelyyn, on kirjattava sopimukseen.

Erikoistumiskoulutusta koskevassa sopimuksessa on sovittava ainakin järjestettävän erikoistumiskoulutuksen nimestä, koulutuksen laajuudesta, tavoitteista, kohderyhmästä sekä opiskelijan asiantuntemuksen osoittamisesta.

Ammattikorkeakoulu voi liittyä erikoistumiskoulutusta koskevaan sopimukseen myös sopimuksen tekemisen jälkeen. Alkuperäisillä sopijaosapuolilla on velvollisuus hyväksyä sopijaosapuoliksi kaikki ne ammattikorkeakoulut, jotka antavat ammattikorkeakoulututkintoon ja siihen liitettävään tutkintonimikkeeseen johtavaa koulutusta sillä alalla, jolla erikoistumiskoulutus järjestetään. Sopimukseen liitytään allekirjoittamalla alkuperäinen sopimusasiakirja.

6 c §

Erikoistumiskoulutuksen järjestäminen

Erikoistumiskoulutusta voivat järjestää ne ammattikorkeakoulut, jotka antavat ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta toimiluvan mukaisissa tutkinnoissa ja tutkintonimikkeissä sillä alalla, jolla erikoistumiskoulutus järjestetään. Erikoistumiskoulutuksen järjestäminen edellyttää, että ammattikorkeakoulu on osapuolena ammattikorkeakoululain 11 a §:n 3 momentissa tarkoitetussa sopimuksessa.

10 §

Todistukset

Ammattikorkeakoulu antaa opiskelijalle hänen suorittamastaan tutkinnosta tutkintotodistuksen. Myös erikoistumiskoulutuksen suorittamisesta annetaan todistus.

—————

17 a §

Erikoistumiskoulutuksia koskeva julkinen luettelo

Erikoistumiskoulutuksia koskevaan julkiseen luetteloon merkitään tiedot ammattikorkeakoululain 11 a §:n 3 momentissa tarkoitetun sopimuksen sopimusosapuolista, sopimuksen voimassaolosta sekä sopimuksessa sovituista erikoistumiskoulutuksen nimestä ja sen perusteista. Luetteloon merkittäviä perusteita ovat järjestettävän koulutuksen laajuus, tavoitteet ja kohderyhmä. Luetteloon voidaan merkitä myös muita sopimusta koskevia tarpeellisia tietoja. Luetteloa pitää Opetushallitus.

Sopimusosapuolilla on velvollisuus ilmoittaa sopimusta koskevat tiedot julkiseen luetteloon. Vastaava velvollisuus ilmoittaa erikoistumiskoulutuksen tiedot luetteloon on myös ammattikorkeakoululla, joka järjestää erikoistumiskoulutusta omaan päätökseensä perustuen sen vuoksi, ettei kyseisellä erikoistumisalalla ole muita koulutusvastuullisia ammattikorkeakouluja.

Opetushallitus pitää sähköisesti yleisön nähtävillä tiedostoa voimassa olevista erikoistumiskoulutuksia koskevista sopimuksista.

—————
Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2015.